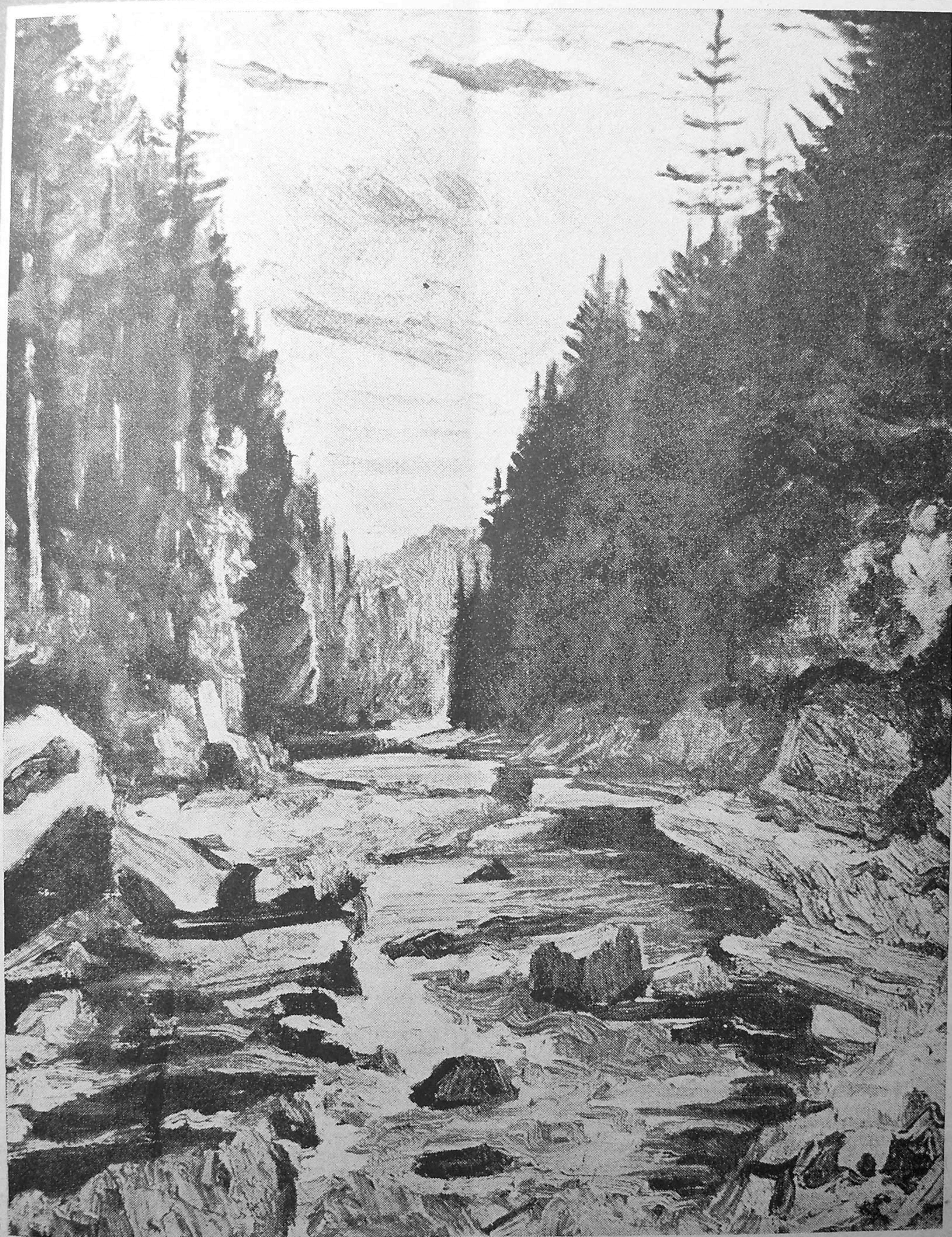

ДОРОГА

Ч. 2.

ЛЮТЙЙ

Р. VI.

1

9

4

3

МІДЕНЬ

АНДРІЯ ВОЙНАРОВСЬКОГО

Обід пройшов якось мовчки. Таємниця загадкових рядків наче всіх приголомшила, і всі розмови і поодинокі слова були коло неї. Тільки після доброго обіду старий Горбенко почав розпитувати про останні новини, і почувши про Емський декрет, схвильовано сказав: — „А все таки наша справа не загине, як не загинула вона ще за часів, вічної пам'яті, Андрія Войнаровського... Хай пером буде йому земля... бо він, справді, був одним із перших свідомих борців і мучеників за волю України: недурно отой дикун Петро І вдався до найчорнішої зради і до великих хабарів, щоб заарештувати в Гамбурзі Андрія Войнаровського та заслати його до Сибіру, аж до самої смерті...“ — і тут на очах старого Горбенка навернулися сльози: — „та що вам більше казати... Залишайтеся вже тут самі, а я, по козацькому звичаю, — коли не гуляю, то по обіді відпочиваю!“ — і старий Горбенко рішуче підвівся, залишив молодь та пішов до свого покою.

Студенти і підліток Галя не залишилися в покоях, вони вирушили до старого саду, що межував з грабовим лісом, і розкішно розташувалися в холодку під наметом високого, в три обхвати, старого дуба. В холодку вони повели свої безконечні розмови, де плуталося нове й старе, і таємниця Євангелії, і останні газетні новини. Багато говорили та згадували про сумну долю Андрія Войнаровського, про його життя та про його самотню смерть 1740 року, про Євангелію — заповіт Войнаровського, що так несподівано, все ж таки, опинилося в їхній Войнарівці, а особливо говорили про загадкові і незрозумілі рядки...

Підчас розмови навіть флегматичний і кремезний Андрій так розхвилювався, що вигукнув з гнівом: „Та трясця всім цим капосним царям за їх безглузді декрети... безщасна наша Україна..., а якби розгадати цю таємницю, то, може, тоді й не так заграли б наші музики..!“

— А ти правду кажеш, Андрію! — промовив Петро Ілляшенко: Я ось увесь час уперто думаю про цей напис, і що більше я мислю, то все мені більше здається, що наче в мене в голові виринає якась наче перша зачіпка до розгадки, а тому я тебе дуже прошу, дай мені на деякий час оцю Євангелію, бо їй однаково, де лежати, чи в мене, чи в тебе в скрині..“

— Якщо тобі голови своєї не шкода, то бери з собою

оцю Євангелію! — без вагання погодився Андрій... А тепер ходімо до хати, бо на нас вже там чекають!..

Молоде товариство знову пішло до покоїв, де, підчас жартівливих розмов, пундиків, пиріжків і запашного чаю з варенням, час промайнув зовсім непомітно. Вже лише надвечір Петро Ілляшенко, подякувавши за хліб-сіль і ласку, вирушив до своєї Любчі, не забувши й про те, щоб захопити з собою і знамениту Євангелію.

Ось минув уже тиждень, за ним другий і третій, а про Петра Ілляшенка ні слуху, ні духу. Навіть старий Горбенко почав дорікати синові, навіщо він збив з пантелику Петра Ілляшенка, бо хоч Петро і дуже розумний юнак, але він тут нічого не придумає.

Але раптом, після однієї з таких розмов, якось серед глибокої ночі, коли все покотом спало, на подвір'ї несподівано загуркотіли колеса, чути було, як коні спинилися коло ганку, і хтось з усієї сили почав стукати в вікна, вигукуючи щось: — „А ну, швидше вставайте! Відчиняйте! Геврека! Геврека!“

— Та це Петро! — зірвався спросоння Андрій! — Чи не збожеволів, бува, що в таку пору приїхав! Та зажди бо! Шибки поб'єш! Ось зараз! — і молодий Горбенко прожогом метнувся до дверей впусити несподіваного нічного гостя, а старий Горбенко, засвічуючи лампу, шепотів: — „Не маю віри! не маю! Цього не може бути!“..“

В ту ж хвилину до залі вскочив Петро Ілляшенко: обляюмоу змарніло і зблідло, але очі горіли незвичайним вжиттям.

— Знайшов розгадку! — схвильовано і радісно вигукнув він.

— А, не брешете часом? — як завжди, жартуючи, тав старий Горбенко.

— Ні, правду кажу! Якби ви не сказали: „Сіє, сіє“ то ніколи б і не домислився!

— Та годі! Кажіть бо краще, яку ви там „Геврека“ знайшли?!

— А ось ви самі краще погляньте! — промовив Петро Ілляшенко і, поклавши на стіл Євангелію, витяг з неї аркуш паперу. Дивіться!.. і перед очима здивованих присутніх розгорнув аркуш паперу, де було лише декілька рядків писаних поспіль великими церковно-слов'янськими літерами:

Д Г В А Г Г Е Д Г А А Г Д Г Г В А В А А
Г А Д А Г А Г Д З Г Д В А А Д А Д Г Е В Г Г
Г Д З Д Д Г А В В В Е А Д В Г А Е В Д В А А
Д Г Г Г Е А Е Д Д А Д Г А Д Г А Г Д Е Д Е В В А
А В В В А А Г Д Г В А Г А В А В В А Г Д Г
Г Д З Д А А Д Г З Д Г Г А А Д А Г В Д В В Д Г Г
Г Д Г А Д В Д Г З Г Г

Горбенко, старий і молодий, довго дивилися на ці рядки, але старий Горбенко не стримався і промовив до молодшого: — „Нічого сінько не розумію я в оцій абракадабрії!“

— Заждіть, татуню! — сказав і собі Андрій. — Ви краще дайте трохи опам'ятатися Петрові та дайте йому щонебудь перекусити, бо лише гляньте на нього, ледве на ногах стоїть!“

— Ось, я зараз! — і старий Горбенко похапцем побіг до сусідніх покоїв, чути було, як він шарудів у буфеті, з'явився швидко різні холодні страви: сало, хліб, зелені огірки і чимала карафка старої дулівки.

— Перш, ніж ви почнете нам пояснювати, то вип'ємо здоров'я нашого Соломона, бо бачу, що буде з вас неабияк людина! — і старий Горбенко заходився частувати молодшого і зголоднілого Петра Ілляшенка.

Коли Петро Ілляшенко трохи підживився, а разом з ним і Горбенки, то вони почали просити розповісти їм докладніше, як він домислився до цієї розгадки, і що визначають ці чудернацькі рядки, які лежать на столі перед очима.

— Та ось так! — почав поволі розповідати Петро Ілляшенко. — Пригадуєте, — ви мені сказали: — „Сіє, сіє“ — тоді мене вразило, що відміна наголосу відразу змінила значення слова. А коли я повернувся до Любчі, то ці слова „Сіє, сіє, сіє — з титлом“ не спадали мені з думки... Я почав ще уважніше придивлятися до цих чудних рядків і знову особливу увагу на те, що над „сіє“ стоїть титло. Знаєте, тут справа вже не така проста, бо з титлом — це слово вже — не слово, а звичайне число 215, як воно пишеться церковно-слов'янськими літерами.

Домислившись до цього, я відразу кинувся до двісті п'ятинадцятої сторінки Євангелії. Спочатку я нічого не знайшов, а проте, коли я проти світла почав придивлятися до кожного літери, то побачив, що деякі літери відзначені наскісним нігтем, чи чимсь іншим.

Ось самі погляньте на цю 215-ту сторінку і побачите власні очі оці перевернуті наскіс літери. Я швидко перевернув далі всі сторінки і переконався, що всі відзначені наскіс літери доходять тільки до 300-ї сторінки: попереду, ні в кінці — їх не має.

Тоді я й зрозумів, що ці рядки і є чорне насіння на полі, на яке й натякав Войнаровський у своїй простій і немудрій загадці. Я взяв тоді олівця і почав тількино виписувати літеру за літерою в тій черзі, в якій були, починаючи з 215-ї сторінки, а що вийшло, то ви побачите самі!..

— Та що ж можна зрозуміти з цих голих рядків? — жалібно промовив старий Горбенко.

— Та ви, тату, не заважайте, а краще слухайте, що казатиме Петро! — з притиском сказав Андрій.

— Коли я виписав ці рядки, — і Петро знову почав довжувати свої пояснення своїм уважним слухачам: — я нічого не розумів... Тоді я почав думати і мислити про те, коли й де це було написано. Немає сумніву, що ці літери відзначив сам Андрій Войнаровський в останні дні свого життя. Відомо теж, що Войнаровський наказав теж своєму козацькому невідмінно передати оцю Євангелію своїй сестрі або її чоловікові Левкові Горбенкові, які й жили тоді в Войнаровській. Якщо це так, то це був добре для них відомий секрет, передачі таємним письмом потрібних думок.

Виникло знову питання, — а якою мовою було це писано: латинською, польською, українською чи будь-якою іншою? Але оскільки Войнаровський писав наприкінці свого життя українською, я припустив, що він не міг уже вжити іншої мови, своєї рідної... (Далі буд...

НЕЗЛОМНИМ МАНДРІВНИКАМ

Маленька ватра, що сичить, облизуючи мокре ломаччя у цій стаї хребтом Горганів, ледве блимає; вона холодна, зимова. Наші очі да- не шукають в неї тепла.

Наші очі, друзі — примеркли змучені над силу, обмерзлі, пекучі. І наші болять шаленою втомою, дрижать холодом Горганської хур- тливої ночі.

Здається нам, друзі, — що край нашим силам. Здається, що більше сили ми сьогодні, як у людській силі. Від раннього ранку змагались з хугою, з глибоким снігом, що втягав в себе наші лещата, з льо- товим вітром-ураганом, що валив з ніг і наскрізь колов замерзле тіло. Падали, підіймались і здобували верх за верхом, вище й вище. І так і й позавчора... І давно нам уже здавалось, що перейшли ми межі живого; сто раз хотілося вертатись або лягти десь під гіллям крисла- жерепу і, скулившись, ждати, аж пройде хуртовина та втома. Але наказаний наказ велів нам мандрувати далі.

І кажеш: друже: „Це була свідомість, що коли сьогодні зупинимось д часом, — завтра не досягнемо мети нашої мандрівки — там на в'ях“.

Воя правда, це була та свідомість, а може підсвідомість, що казала перейти межі власних сил. І було це велике хотіння вийти на вер- х, туди, понад круті звори, темні ліси, над сірі хмари; там, де волю серцем, душею і тілом цілим, де ближче до сонця золотого, звід- вид свобідний на рідну землю, на світ широкий.

Сидимо ми, до краю втомлені, горить ціле тіло; та я знаю: чого з нас задоволення, що не впали, не вернулись, а досягли цю в'язку стаю, що була призначена нам на сьогоднішню нічну зупинку. І так, — друзі?

Харма боги гір заступали нам шлях усіма шаленими силами стихії. Дячні їм за те, що стали з нами до змагань, що зробили шлях наш важким, що заграли з нами в ігру прекрасну! Бо мандрівка на- ігра; тим краща вона, чим більше дає боротьби, чим більше на- сталити волю й м'язи, перемагати самого себе і радіти великою ра- дою перемоги. Так, наша мандрівка — тільки ігра!

А чи не подібна вона до тієї другої мандрівки, що не ігра — гулянка, а справжнє життя?

І пам'ятайте, друзі: — у цьому прямуюванні до Величі увесь чар, уся вар- ість і суть життя!

Шлях цього прямуювання важкий, — переважний і тим величний. Він перемішений буйними головами лицарів. Він усю нашу історію позначив славою славою вкрив.

Дякуємо їм, цим мандрівникам.

Бачу в очах ваших, що ваші думи йдуть услід за ними і зупиняють- ся на зимовий день, як сьогодні, на білому степу, далеко відсіль, біля маленької залізничної станції. Там родилася Слава!

У цій маленькій стаї, в хуртовині Горганської ночі поклонімося цим великим Мандрівникам; хай ця зимова ватра загорить їм у честь! Бо ми, друзі, — для братів наших і майбутніх поколінь ішли Вона мандрівку, вірні святому наказові, і впали зломані тілом — незло- доломані духом.

Наші очі, друзі, що перетомлені над силу, вже не примеркли: я бачу блиск вогню.

І кажеш: „не має вже втоми і м'язи сильні, наче сталь“.

Маленька зимова ватра під хребтом Горганів розгорілася золотим м'ям.

І вона палає у ваших очах, друзі; це від неї нові сили в наших утом- лених тілах. Бо ми посвятили її Незломним Мандрівникам.

Надворі виє вихор, іде лявіна, падають столітні смереки. Падають гірські ліси.

Хай шаліє біла хуга! Хай стануть проти нас усі злі духи гір! Яка дрібна штука — наша мандрівка!

Завтра ми здобудемо верхів'я.

БАЛЯДА

Скільки днів пропливло
І ночей.

Скільки сліз
Із блакитних очей.

В небі косим серпом
Молодик.

І встає 13-й рік.

Віє січень.

Снігів океан.

Незабаром світання.

Туман...

А з туману,

Що з п'ятьми тече,

Юний лицар встає

Із мечем.

Його клич пробива

Далечинь,

І підноситься

Триста мечів.

Триста гострих мечів

У руках,

А над ними

Простреляний стяг.

Він горить,

Він розносить пожар.

Та круг нього

Збіговище хмар.

Це синів

Батьківщина зове.

Чорна туга від сходу

Пливе.

Її ім'я страшне —

„Більшовик“.

І встає 18-й рік.

Віє січень.

Снігів океан.

Незабаром світання.

Туман...

А з туману,

Що з п'ятьми тече,

Юний лицар встає

Із мечем.

Грізний клич пробива

Далечинь,

І підноситься

Триста мечів.

Це виходить

Загін юнаків

Проти диких

Московських полків

І вмирає
 В нерівнім бою
 За народ і вітчизну
 Свою.
 За степи
 І за шелест дібров
 Насвітанку проллялася
 Кров,
 Що у пам'яті
 Житиме вік.
 І встає 18-й рік.
 Віє січень.
 Снігів океан.
 Зарум'янене небо.
 Туман...
 А з туману,
 Що струменем б'є,

Юний лицар з могили
 Встає.
 Його клич
 Потресає віки.
 І з могили встають
 Юнаки.
 Вони зір повертають
 На схід,
 І крокують
 Рядами в похід.
 Голубіми просторами
 Йдуть
 У далеку
 Тернистую путь.
 Йдуть
 І пісню несуть на устах,
 І хвилюється море
 Повстань.

Буде бій грозивий.
 Чую зов —
 Це на подвиг
 Зове їхня кров.

VII. 1941

В. Іваненко

СВІТЛИНА

Двері турецької каварні при вулиці de l'Ermite у Парижі відчинилися і до середини ввійшли два чоловіки. Один з них, що налягав на праву ногу, попросив кави. Поки вона з'явилася на столику, гості розсілися вигідно. Другий у золотому пенсне нудився.

— „І що ж гарного ви знаходите в цій турецькій дірі, пане Бондаренко? Чи не краще нам було б піти на Монмартр?“

— „Обрид мені Монмартр з його гулящим життям, пане редакторе. Я не знаходжу кращого місця для оповідання про одну з кращих сторінок мого життя, яка зв'язана з південно-східною окраїною Туреччини — Мангурістаном“.

За цей час старий кагведжі приніс каву. Бондаренко, попизваючи, став оповідати.

„Я родом із Кубані. Батьки мої були козаками. Вони відбували військову службу в станиці Млинівка Новочеркавського повіту, але це зовсім не перешкоджало їм займатися хліборобством. Доробившись чималої фортуни, послали мене батьки до школи. 1914 р. закінчив я Московський політехнічний інститут і мене, як інженера шляхів, мобілізували. З початком 1916 р. рушили ми походом на город Дільман. Ми зближались до Курдистану. Козаки жартували часто один з одного, що півдикі курди порозкидають їхні кості по вершинах, що заздалегідь треба робити духівницю тощо. Але, на щастя, духівниця була зайва, бо в городі Пенджвіні ми повернули на північний захід. На перший погляд цей трикутник землі між Пенджвінсьм на півдні, озером Ван на заході та Урмією на сході не дуже відрізнявся від сусідніх верховин — іранської, або вірменської. Такий самий краєвид, такі ж подібні ліплянки-саклі. Але хто глянув уважніше на обличчя верховинців Мангурістана, легко міг доглянути в їх рисах щось чуже, щось, що не гармонізувало з типом гірських народів. З їх очей так і палали оті мелянхолійні погляди, що їх надають безкраї степи.“

Як сьогодні, пригадую собі захоплення мого чури Віктора, коли ми виїжджали з Пенджвіна. „Гляньте, український віз“. Я обернувся — і уявіть собі моє здивування. Замість двоколової гарби, запряженої в буйволи, я побачив кремезного мангура, з довгими вусами та бритою бородою, який їхав чотирокілісним возом, запряженим парою гірських коней. Якби не турбан і орієнтальний халат — можна було б сміло взяти цього мангура за українця.

Ми йшли походом долиною річки Джігату. Обабіч річки і по горах розкинулися глиняні ліплянки, що не дуже різнилися від кавказьких сакель. Такий сам плоский, комишем або

травою критий дах, такі самі малесенькі віконця. Тільки відрізняло їх від кавказьких. Біля кожної ліплянки знаходився городчик, що в ньому росли міндалі, айви або маньолі, реїжджаючи попри одну таку садибу, що стояла бл. 100 метрів стежки, я зліз з коня і пішов до середини, буцім за часом, щоб оглянути внутрішню обстанову. Ввійшовши до середини, я приємно розчарувався. Замість однокімнатного мешкання, де разом живуть люди та звірята, я побачив однокімнатне мешкання: в першому стояли коні та кози, в другому було призначене для людей.

„Салем алейкум“ — привітався я до господаря та взявши дзвінку монету, попросив „кумису“. Господар миттю обернувся, та добув з підмурівка, що скидався на наші глечик айрану. За цей час я розглядався по хаті. У кутку лежали підмурівки, застелені сіном та прикриті овечими шкурами. Вони служили за ліжка та лавки. Над одним таким підмурівком, на глиною мазаній стіні висів кривий ятаган та килим-рушниця. Позатим жадних ікон, бо мангури — мусулманів (як я переконався пізніше, лише поверховні). Господар миттю і всі мангури, говорив своїм діалектом, що скидався на кримськешанину мов турецької, перської, курдської та вірменської. Коли я вийшов з глинянки і переходив між кущами мангурських побачив я... соняшник, цей самісенський, що в нас біля Кіровоградської хати на Кубанщині.

Все це... віз і коні, зовнішній вигляд та охайність, дзвінок і соняшник біля хати, — все це так відрізняло мангурів від сусідніх племен, що я зацікавився ними і побажав ближче пізнати. Десь у голові ворухився здогад-порівняння мангурів з українцями, але я покищо боявся робити передчасні висновки, не зібравши достатньої кількості доказового матеріалу.

Обставини склалися якнайкраще. За наказом вищої влади наш полк заквартирувався в Мангурістані аж до відкликання. Офіцерський склад зайняв квартири в палаті хана мангурів Різн Тука, людини, як на Богом і людьми забутий Мангурістан, надзвичайно освіченої. Хан закінчив тифліський медичний факультет паризького університету, був дивниця, що лікар з європейською рутинною, який вчився чотирма мовами, крім того власник усіх піль та привілеїв Мангурістана, був незвичайно шанований усіма мешканцями та окупаційною владою. Раз у рік їздив хан Різа до Стамбулу з окупом за землю для Дивану. При цій нагоді він мовляв багато препаратів і ліків з Франції та Німеччини, читав медичну літературу, а сам вертався в Мангурістан до своєї лікарні. Палата, як пристало на ханське мешкання, на цій вулиці була бо різнилося від мангурських садіб. Вона мала кілька кімнат для чоловіків, та гарем. На подвір'ї стояла лікарня нарівні з гаремом, яку за нашого побуту переіменовано на військовий лазарет, а кількість ліжок подвоєно.

Користаючи з вільного часу, я взявся досліджувати за-
ове плем'я.
По довгій обсервації я переконався, що мангури були
тими пташенятами, викраденими з родинних гнізд, ви-
ними і вирощеними в далекій Туреччині. По століттях,
увши в нас таких же, як вони, потомків (кубанські коза-
це нащадки січовиків, яких Катерина II 1792 р. пересе-
з Нової Січі та з Туреччини на Кубань) — підсвідомо
дали собі свій рід. Тоді я зрозумів, що це була підсвідомо-
уга за страченою гармонією з найближчими по крові
ляками... Підсвідоме відчуття братів, не зважаючи на
лізм долі... Підсвідомо згадка того, що перед століттями
ло їх в одну збірноту...

Адже цей мангур Сулейман або Юсуф могли ще сьо-
бути побратимами на Січі кубанцям Семенові або Йо-

ві...
Тоді я зрадів невимовно, що здогад про українське по-
нення мангурів мав основу, незаперечну основу, яка ба-
лась у їхній крові. Проте я не обмежувався лиш до цьо-
старався знайти історичний документ, який незбито об-
товував би мою гіпотезу.

Скільки я не розпитував, скільки не розшукував, мої на-
наявність якихсь документів чи хроніки не справджу-
сь. Правда, хан мав великі грамоти — potwierдження від
ну на Мангурістан, але всі вони були пізнішого похо-
ня. (Найстарша грамота з підписом султана Абд-ул-Ме-
а не сягала навіть сто літ тому). Про старші часи хан
дав лиш загально. Мангурістан уявляв колись із себе
селену окраїну Османської Порти. Для охорони східних
ликів від курдських наїздів оселювано тут численних
ців. Це заспокоювало мене дещо. Адже ж бранці ре-
увались здебільшого з України.

Я вже був помирився з думкою, що в Мангурістані не
ти мені жадного документу, що історичного доказу на
урське походження слід шукати по архівах та бібліоте-
Стамбула, Києва або Москви. Одначе несподівано знай-
ся документ і в Мангурістані. Була ним (як це не дивно!)
айнісінька червона хустина та корсетка.

Це було під кінець війни з Туреччиною. Я перебував уже
ше як три місяці на ванському відтинку фронту. Про те,
в Росії вибухла революція, що царя усунено, — знали
козаки. Одначе з наказу Тимчасового Уряду фронт дер-
ся б ще якийсь час, якби не безустанні атаки турків, які
очатку 1918 р. одержали підкріплення. Ми муіли відсту-
Мені доручено висадити в повітря бетонні укріплення
дній панівній вершині. І саме, як я йшов туди з сапер-
відділом, відламок стрільна ранив мене і я стратив
омність.

Коли я пробудився, лежав я обандажований у ханській
оні. Кругом мене лежали ранені турецькі вояки. У кім-
звивалася білосіра жіноча постать з відзнакою Черво-
Півмісяця на грудях. Це була сестра милосердя. Вона
падливо доглядала ранених, раз-у-раз питаючи про стан
ов'я („Keyfiniz nasil dir?“). Запримітивши, що я про-
вся, вона прикликала хана Різу Тука. Він повідомив ме-
що москалі вже втекли, а мені при відступі відламок
льна вирвав правий сідничий мускул. Пізніше він пред-
ив мені в особі сестри турецького Червоного Півміся-
— свою дочку Халіду. При тому він коротко розказав
доні про мене, як про першого дослідника Мангурі-

у.
З Халідою я зустрічався щоденно. Кожного ранку вона
одила в кімнату хворих перевіряти стан температури та
ов'я. При цій нагоді я говорив з нею. Особливо я був їй
ний за старі часописи („Акшам“), в яких повідомлялося
заключення договору між центральними державами
раїнською Державою в Бересті.

Вона розпитувала мене про бать-
чину, про побут у Мангурістані
о. Я, очевидно, ділився з нею
ми думками, вважаючи мангу-
нащадками запорожців, ба на-
її, фанатичну прихильницю
одо-турецького руху, — укра-
ю.

Одного разу я висловив здо-
що якби знайшлася стара но-
хоч би рештки її, або щось
обуту (інструменти тощо), тоді
гурське положення було б
точно розв'язане і доказане.

Через кілька днів мій здогад став дійсністю, а ранені
ки і др. Різа Тук були свідками незвичайної події, від якої
це сьогодні соромно.

Зимний день.

Одного пополудня, коли я, обернений до стіни, дрімав,
почув я легку ходу і мені видалось, що хтось стоїть наді мною.
Я обернувся і на мить остовпів... Наді мною стояла жінка
в старому, пом'ятому українському платті. З-під червоної,
квітчастої хустини усміхалась карими очами Халіда, граціоз-
но заслонивши вишитими рукавами уста...

„Халідо!“ — скрикнув я, і не тямлячи себе, вискочив
з ліжка, щоб обняти її... Вона, скрикнувши на мене (здаєть-
ся), як я смію з раною покидати ліжка, подалась назад, а я,
як довгий, гегепнув на долівку. До того, на крик Халіди, ввій-
шов до кімнати її батько і застав мене в такій ситуації... Ціла
кімната конала від сміху...

Мені ще сьогодні соромно і дивно. (Ранені вояки так
і бачили в мені коханця-невдачника). Соромно перед ханом
і перед Халідою, яка, знайшовши в сундуці своєї бабуні старе
вбрання, зробила мені несподіванку, і для більшого ефекту
вбрала його на себе.

Питання про походження мангурів було розв'язане. Жі-
ноче вбрання прабабки Халіди походило з-перед 100—150 ро-
ків. З того самого часу, коли примусові колонізатори ходили
до церкви в Дільмані. Лиш вони — наслідники одчайдушних
запорожців — могли довершити геройського чину — перей-
ти через недоступний каліханський перехід і знищити Діль-
ман...

Різа Тук розумів моє захоплення старою ношею і неспо-
дівану реакцію. Він пояснював це закликотом крові. Починала
мене розуміти і Халіда. Вона, називаючи мене „осоружним“,
принесла мені далі турецькі часописи. З них я довідався, що
турки зайняли вже Баку та Осургет, що майже ціла Україна
звільнена від москалів. Ця друга вістка дуже мене занепо-
коїла. І хоч рана ноги починала гоїтися — захворів я на дру-
гу недугу — ностальгію. Там за Чорним морем кувалась кра-
ща доля України, а я муів лежати в Мангурістані...

По двох місяцях рана ноги загоїлася. І хоч як захоплю-
вався я Мангурістаном, проте, виздоровівши, подякував за
хліб-сіль і, поправщавшись з Халідою, дістався до Трапезун-
ту, а звідти першим пароплавом до Одеси, де вступив до
армії Головного Отамана С. Петлюри.

Минули роки... У сірих буднях емігрантського життя ча-
сто нагадую собі Мангурістан і його мешканців, що на пер-
ший погляд не різняться від гірських народів. А глянеш
ближче в їхні обличчя і побачиш в них меланхолію безкра-
його степу.

ГЕТЬМАНСЬКИМ ШЛЯХОМ

Після нещасливого кінця війни з Московщиною гетьман Пилип Орлик виїхав разом з Карлом XII. до Швеції, де довго чекав на нагоду вернутися до батьківщини. Щойно після десяти років повелося йому виїхати на схід, до Туреччини, — звідти він мав надію увійти у зв'язки з Україною, що проживала важкі часи під владою царя Петра. Свою подорож він описав у діярію, який вів з дня на день.

Дня 21. березня 1721 р. Орлик переїхав і вїхав у молдавську землю. Їхав він старосвітською вигідною каретою, що могла правити також за спальню, а далі тягнувся невеликий обоз, два чи три вози, з подорожніми запасами і кількоро служби. Хоч зубожілий і знищений життям скитальця, Орлик все пам'ятав, що його обрано головою держави, і дбав про те, щоб назверх виступити з деяким блиском.

Шлях ішов через Хотинь, Яси, Галац. Країна була степова, мало не пустинна. Подорожні з приємністю зустрічали ліси, яких було небагато. Рідкі були також оселі, — десь-недесь село або хутір, часом руїна якогось міста, рідко де людніше містечко. Частіше траплялися заїзди і корчми, і то не дуже добре устатковані. От, наприклад, при якомусь млині була корчма — „мізерна буда, плетена хворостом і соломою покрита, а при ній яма з дахом, викопана для переходу вина". Нераз приходилося ночувати по приватних домах або невеликих монастирях. А часто шлях вів зовсім пустинними околицями, тільки самотні колодязі значили дорогу.

Столиця Молдавії, Яси, також мала досить „мізерний" вигляд. Тут Орлик зустрів свого давнього знайомого, пана Амїрі, що колись був перекладачем шведського короля, і той віддав гостеві належну честь — за місцевим обичаєм прислав йому з привітанням маринати, оселедці, кав'яр, конфітури, сухарки і вино. Другого дня гетьман їздив в гостину до молдавського воєводи. Для переїзду прислано йому багато убраного коня і разом зпочесним почетом Орлик заїхав до замку; на сходах зустріли його бояри і ввели до кімнат воєводи, що ввічливо привітав гостя. Після розмов відбувся прийом: господар трактував „кофою" (так Орлик називав каву), сорбетом, родом лімонади, і обкадив його пахощами за турецьким обичаєм. При іншій нагоді гетьман пив чай, який називає „herba tha".

В Галаці Орлик відвідав церкву св. Юрія, де була гробниця Мазепи, і помолився за душу свого попередника, жалкуючи, що така велика людина не дочекалася більш почесної могили.

Другого дня Орлик їздив за місто, щоб оглянути останки табору римського цїсаря Трояна; побачив фоси, зарослі деревом, вали і останки якоїсь будови на горбі; але галацькі мешканці не шанували пам'яток старовини і каміння з мурів забирали на свої будови.

Подорожні переправилися через Дунай, переїхали через Добруджу, що славилася годівлею худоби і коней, і вїхали у Болгарію. Через балканські гори вела вузька дорога вздовж потоку, який треба було переїздити 75 разів. Тут у старовинній гетьманській кареті зломилася колесо; це був великий клопіт, бо ніде не можна було знайти колісника, що доробив би нове.

Населення у Болгарії було незаможне і непривітне: рідко де можна було допроситися курей чи барана на прожиток. Багато неприємностей мав гетьман від аги, що проводив його з почесним конвоєм; це був халчливий чоловік, всюди рабував селян, забираючи їм риж і родзинки, а подорожніх вів крутою і далекою дорогою, щоб собі якнайбільше здобичі придбати.

На південь від Балкану відкрився інший край, родючий і багатий, — Румелія. Всюди протягалися лани збіжжя, великі сади і виноградники. „Їхали ми більше як мильо, почасти поуз виноградів, почасти лісом, в якому іншого дерева ми не бачили, тільки великі горіхи, мсрелі, мигдалі та інші, а найбільше і найгустіше було горіхів; це країна гарна, буйна і весела". Столицею був Филипопіль, багате слов'янське місто.

Дальший шлях ішов понад „Біле море" — так звали тоді Середземне море. Здалека побачив гетьман славу гору Атос, де було двадцять монастирів. Атонські черці, яких зустрів по дорозі, в дарунку піднесли йому полумисок риб, що їх на Україні називають каракатицями, другий полумисок — оливок солених з помаранчевими шкірками, три дерев'яні хрестики: 12 точених дерев'яних ложок. Прикро було гетьманові, що нестатки не дозволили йому віддячитися належно монахам за цей дар. Дорога вела знову через гори, „лиха, проклята дорога"; гетьманська карета розбилася тут до рещти і треба було залишити її при шляху. По турецьких селах не було ніякої вигоди; проходилося ночувати по кошарах

з вівцями, де блохи не давали заснути... Ці околиці були ні з найкращого тютюну.

Турецький уряд не дав дозволу на те, щоб Орлик поїхав до Константинополя, бо побут українського гетьмана у місті міг викликати підозріння Московщини. Орликові значено на побут покищо місто Серез, недалеко ріки Дунаю. Місто було в гарному положенні, між горами, але стояли так густо і безладно, що вулицями не можна було проїхати. „Садів є досить в місті: дерева різного роду, де що додає плезіру". Тим також місто може похвалитися, що всі вулиці мають фонтани і всюди вулицями те саме, да, яку до городів спускають і підливають". За містом густий ліс чи парк, і туди ввечері мешканці ходили дивитися на лоди від спеки.

Орлик перебув у Серезі більш як два місяці. Місцева церква і духовенство, здебільша греки, з великою пошаною відносилися до визначного гостя, підносили йому дарунки і запрошували в гостину. На прийомах подавали звичайні закуски: вино, горілку, конфітури, оливки, виноград, всякі солодощі, давали умивати руки рожаною горілкою і кадили пахощами. В місті гетьман оглядав церкви з дорогоцінними фресками і старовинні руїни з інскрипціями. Але дивував його низкий стан освіти і дивовижні релігійні звичаї: в церквах св. Іоанна бараняче м'ясо і юрба кидалася забирати собі щонайменше шматки.

Не вважаючи на доволі добрі відносини, гетьман не міг звикнути до чужини, у бездільному житті. Радість робило йому тільки коли зустрів когось з України. І тут, на балканському острові, траплялися мандрівні черці з України, невілля яких продано у Туреччину, українські купці; зворушило його раз дуже, як побачив якусь стару жінку в українській „кичці" на голові. Він не тратив надії, що зможе зв'язатися з Україною і різними нагодами вислав листи на Запорізьку козацьку раду. Але відповідь не приходила.

Врешті гетьманові дозволено виїхати до Сальонік, славного портового міста. Він їхав туди на короткий побут, бо судилося йому прожити там 15 років...

* Принади, милого вигляду (франц.).

ЛЕОНІЯ ПОЛТАВА

МОЛОДИМ

*Хай старі живуть одним минулим,
Молодим — співають про кораблі,
Про безкраїсть рідної землі,
Про серця, закохані і чулі!*

*Йти, шукати кращої дороги,
Все лихе збороти у краю,
І, як треба — впасти у бою,
Тільки все ж дійти до перемоги.*

SEPSO - ТИНКТУР

у Вашій домашній аптечці!

Чому? Тому, що Ви мусите постійно мати під рукою неохибний і скорий в діянні дезинфекційний засіб. Бо малі скалічення у вигляді розтять, уколень, стерпних вкшень і т. і. трапляються так часто. А всі, навіть малі відкриті рани є наражені на небезпеку інфекції бактеріями. Тому то не треба навіть незначних залишати без перев'язки, але заздалегідь дезинфекувати їх Sepso-Тинктурою, виробу фірми Odol-Weber, Львів, що її можете купити в аптеках у пляшечках по 1,78 зл. Sepso-Тинктура діє докладно так само дезинфекуюче, як йодина й не викликає ніяких небажаних побічних ознак. Має вона також дуже бажану примету: не залишає ніяких плям на білизні. Дається кож легко змивати зі шкіри. Зареєстр. у Генеральній Губернії під ч. 3110.

Хочете мандрувати по Україні, читачу, хочете побачити нашу землю по той бік Збруча? Початок Вашої відповіді мені відомий, її кінець теж можу собі уявити: „Війна, це тепер можливо“. А я Вам скажу, що Ви помиляєтесь, а навіть більше, я можу Вас повідомити, — з мене був би, як бачите, поганий торговельний агент, — що подорож у маловідомі батьківщину буде коштувати вам смішно мало грошей: злотих. Не вірите? Підіть до книжної крамниці у Вашому містечку чи місті і купіть книжку „Землею українською“. Напевне не пожалієте! Вашим чичероне буде Борис Антоненко-Давидович, автор цієї книжки, один із найталановитіших наших прозаїків доби Хвильового. Він, цей безстрашний борець, що разом із своїми великими товаришами не готує поцілувати пантофлю папи-Сталіна, поведе Вас у краї „хрестів і могил“, Вашу рідну країну, читачу. Час і про ці всі елементи, припинять своє діяння. Ви вим пронесетесь у минуле, зрозумієте пребагато проблем сьогодення і вп'єтесь безтямно чарівним майбутнім. Вірять бо про Бориса Антоненко-Давидовича, — чому ж і нам не вірити?

Книга — невеличка розміром, 164 стор., але яка ж цінна історична, який глибокий повногранний документ уже проголошеної доби. Найдете в ній тонку лірику і розмашну епіку, сатиру і сатиру, тихий смуток віками топтаного народу і жорстке відчуття боротьби, а передусім пречисту і міцну, як перлина, любов до нашої батьківщини. І кожний з Вас, чим ви були б, зустрінете в цій книзі сторінки тільки для Вас написані. А це найвища похвала, яку можна сказати про нашу вірну приятельку — книжку.

Коли Ви, читачу, любите історію, то книга Антоненка-Давидовича дасть Вам пребагато радощів. Автор впевненою рукою поведе Вас туди де „тіні забутих днів“. Він розкаже про славу і трагічну смерть князя Ігоря та покаже... два могили дубки, що розірвали його. Він поїде з Вами до Нікополя, де Хмельницький дістав коліс від січового товариства булаву, у цьому ж місті оглянете ще й хрест останньої січової церкви. А, може, схочете поглянути на могилу славного лицаря січового Івана Сірка та побачити козацьку руїну? А коли Вас змучить історична мандрівка, то зайде на відпочинок у тінь Грекового лісу під Уманню. Але милитесь, тут теж хрести й могили, тут Гонти зарізає своїх католических дітей.

А, може, Ви, читачу, не історик, може, Вас більше зоволяє література. Передусім книжка Антоненка-Давидовича дає по собі... справжня література. Його блискуче перо сяє, найкраща козацька шабля, у честь якої складає він західні дитирамби. Але на цьому не кінець. Автор мимохідь знайомить Вас з літературними групами 20-их років, усякі „Гартами“, „Плугами“, „Вапліте“, ВУССП-ом і т. д., а навіть більше, він познайомить Вас особисто з такими письменниками, як В. Підмогильний, М. Терещенко, Я. Савченко, Шкурпій, Г. Косеченко і врешті найповніше... із самим собою. Особливо це останнє знайомство великої ваги, він бо — така постать українського письменника тих часів, полум'яна трибуна свого народу. А, може, Ви, читачу, любите „Лях до легкої слави“, може, Ви — самі — поет чи письменник, або, за висловом нашого вимовного автора, хворієте на „літературний бзиком“. Ох, і залле він Вам гарячого сала дає шкуру. Але слухайте: „Теперішній наш масовий потяг на літературу — це є продовження колишнього потягу на Січ, степ, на волю. Це ніби новітнє козакування, і література така це ніби нова Січ, куди лунуть і „слави добувати“, і „на ворогові помститись“, і від нещасного кохання та всякої біди рятуватись. За списа такому „січовикові“ — перо, за „сільний степ“ — стоси паперу, й за „турецький ятаган“ — така рецензія на нього. Всім письменникам-початківцям і старим письменникам, що нищать, — це про цих останніх, — догодінний підчас війни папір, треба з особливою увагою прочитати цікаві помічення Антоненка-Давидовича.

Ви заперечуєте, читачу, Ви — ні історик, ні літературознавець, ні письменник, Вас такі справи взагалі не цікавлять. Але так, то Ви, може, — географ, тобто любите, „ніжну“ (дні) географію, мандрівництво. Ви потакуєте, отже я Вам скажу, що ця книга тільки для Вас написана. Хочете подивитись на м'ясо повітрям розпареного степу, побачити, як крізь українські тини визирають вічноцікаві соняшники, почувати як ліньки перевертається з боку на бік Дніпро? Мандруйте з Антоненком-Давидовичем, він справді цікавий товариш! Етапи Вашої подорожі такі: Запоріжжя, Нікопіль, Дніпрові пороги, Кам'янець Подільський, Козятин, Умань, Коронівка на Полісі, Канів і Шевченкова могила, українські села: Пулівка, Ходаки і т. д. А, може, більше кортить Вас подорожувати у Нову Україну, де „висне дим заводу“, де „залізо

б'ють і гнуть прекрасну мідь в горбятих м'язах руки чоловіка“ де, уже за висловом нашого автора, „земля горить“. Ну, то Антоненко-Давидович полізе з Вами у шахту, і там побачите „чорну людину, що дає людству променисту електрику, шалений біг поїздів, потужну ходу пароплавів, огонь гуркотливих фабрик“, одне слово, побачите Донбас.

Наприкінці декілька слів про автора: Борис Антоненко-Давидович (правдиве прізвище Давидов) походив, як про це розказує його приятель поет Тодось Осьмачка, із колишньої дворянської родини. Був він напричуд гарним бльондином. Антоненко-Давидович — дуже талановитий письменник, автор блискучого роману „Смерть“ та багатьох оповідань і нарисів. Його участь у могутньому зриві Східної України, що проходив у рр. 1925—1933, велика. Прегарний промовець, він не тільки письмом боровся за українське обличчя України, але й словом з трибуни. Про свої пропагандивні мандрівки по Україні він прегарно розповідає у книжці „Землею українською...“ З кожної сторінки цієї книги так і бухає любов до України і глибока зненависть до Москви. За це він поплатився дорогою ціною, в рр. 1932—1934 його НКВД зліквідувало. Та чи лиш його одного? До характеристики Антоненка-Давидовича додати ще можна, що українську пропаганду робив він із партквитком у кишені, але у його кімнаті (теж розповідь Т. Осьмачки) висів тільки... портрет Мазепи.

Цет.

МОЛОДЕ ПЕРО

ДЖМІЛЬ

ЛЮТИЙ

Ми вже від нині ждем весни,

Хоч сніг поля вкриває,

Хоч в інею — лютневі дні,

Ми — цвітів виглядаєм

Замерзли мрії на шибках,

Ми ж поглядаєм по полях,

Коли на річці рухнуть

Окови льоду

И вітер здмухне

В весняні, срібні води.

А як скупається в них сонце,

Життя зелено блисне,

Ми знову понесем гуртом

По краю рідну пісню.

Шатро при ватрі палахливій

Під лісом, на пришиклім збочі,

Над нами — зорі мерехливі,

Жде чуйно стійка серед ночі.

А ранком — трубка. Всі на вправи!

В ряді однім, стрункім.

На щоглі — прапор золотавий

Під вітром весняним.

МИХАЙЛО ДЯКІВ

*

* * *

Коли самотність ставить в серце промінь,

І душу горне від п'яних угіх,

Тоді я йду в простір собі знайомий

Ловити пісню радощів своїх.

Стою тоді, як до землі прип'ятий,

І чую гомін, чую пісні звук

І тут знайома ніч і день кудлатий

Мене цілюють в вічі, без принук.

Музика
ВМС

Саме тепер проходить у Львові з великим успіхом III. Виставка Спілки Українських Образотворчих Мистців. Зібрано на ній 303 твори з ділянок малювання, різьби і графіки, що належать 69 мистцям. Вона сама скількість мистців доказує, що наше мистецтво пішло великими кроками вперед і що мистці творять на культурному українському фронті велику і сильну групу.

На виставці представлені твори таких мистців, як Азовський, Андрусів, Божик, Бутович, Винницький, Гебус, Гординський, Грегорійчук, Дмитренко, Дзидра, Дядинюк, Дяченко, Єршов, Іванець, Іванченко, Іванюх, Касараб, Кміт, Конаш, Козак, Крушельницький, Курилас, Ласовський, Лісовський, Ліщинський, Литвиненко, Луцик, Лятуринська, Мазепа Галина і Тетяна, Манастирський (Антін), Малюца, Масляк, Мегик, Мельник, Михалевич, Мілян, Мороз, Музика, Мухин, Наконечний, Неділко, Новицька, Обабко, Осташевський, Павлось, Перфецький, Плешкан, Плотрица, Поторока, Радиш, Сеньків, Смольський, Соловська, Сорохтей, Станько, Стефанович, Стешенко, Стеців, Тищенко, Турин, Форостецький, Хасевич, Черешньовський, Шатківський, Шухевич, Щербак, Яблонський. Звертає увагу, що побіч галичан є також деякі мистці із Східної України, що тепер перебувають у Львові. Крім цього стрічаємо й мистців з Берліну, і Праги.

На виставці звертає увагу передусім те, що мистці більш, як перше, дали українських мотивів. Тут і краєвиди з Карпат, з-над Дністра та Поділля.

Ліва сторінка згори:

Я. Музика: Верби.

М. Мухин: „Добра тараня та горілки мало“.

Пр
С. Го
Чорт
Л. Пе
Козак

ди Львова, Холму та ін. міст, далі композиції, що
казують красу народної ноші, баталістичні та
ричні малюнки, портрети і т. д. У графічному
ділі, що на цій виставці невеликий, бо вона перед-
м малярська, стрічаємо різні цікаві графічні
ніки. Дуже добре представляється різьба — во-
творена з розмахом, монументально.

Ми тут не вичислюємо, які малюнки чи різьби
ті найбільше уваги, бо таких є багато, а втім це
справа особистого смаку кожного відвідувача
ставки. Звернемо тільки увагу на загальне вра-
ння, яке дає цілість виставки — воно життєраді-
сне, яскраве, динамічне — свідчить про невичерпну

силу творчості українського народу, що виявляє
свого духа передусім у різних ділянках мистецтва.

Відрадний факт, що на виставці, побіч старших,
відомих мистців, бере участь значне число молоді,
яка щойно недавно покінчила мистецькі школи, або
ще і студіює в них. Яка третина учасників виставки
має 20—30 літ, отже є в віці, коли оформлюється
мистецьке обличчя. Велика скількість молоді — ду-
же відрадний факт, який свідчить, що українське
мистецтво має великі резерви талантів, які вже по-
повняють ряди творців сьогочасного українського
мистецтва.

На обкладинці:
Мороз:
"Краєвид з Карпат".

Права сторінка згори:
Гординський:
"Горцівська Скеля".
Перфецький:
"Вояки під Трапезунтом".

СЛІДАМИ ЗАВІЯНИМИ

10. січня помер у Львові Северин Паньківський, одна з дуже оригінальних і цікавих постатей нашого національного відродження. Уже в юнацьких роках живо цікавився театром, що й зробило його одним з найкращих українських акторів. Від 1896 р. працював у наддніпрянських театрах, спершу М. Кропивницького, М. Старицького, пізніше в театрі корифеїв братів Тобілевичів і нарешті, до самого вибуху першої світової війни, в театрі М. Садовського, що постійно грав у Києві і довів український театр до розквіту. За большевицького панування працював в Українській Академії Наук, писав свої спогади та дописував до театральних журналів. З приходом німецької армії жив одним бажанням: переїхати до Львова, що йому врешті вдалося. Тут даємо фрагмент з прегарних спогадів небіжчика, а саме опис студентської мандрівки в 1893 р.

Ред.

В 1893 році вирушила галицька студентська молодь в артистичну мандрівку по Галичині. Вирушило дві групи співаків, під художнім керівництвом двох братів Нижанківських, Остапа і Володимира. Одна концертувала по Східній Галичині, друга — по Західній. Їздили ці групи з концертами, а метою їх було збирати кошти на збудування національного театру, та на стипендії. Західна група вирушила по численних курортах Західної Галичини, під диригентурою талановитого і популярного в Галичині, молодого композитора і диригента, Остапа Нижанківського. У цю групу закликало й мене. Була це чоловіча вокальна шістнадцятка, зі своїм п'яністом, солістом-скрипачем і адміністраційним персоналом, всього душ двадцять кілька.

Висока ціль, молодий ентузіазм і веселий настрій всякої мандрівки об'єднали швидко цей дружній, інтелігентний гурток своїх людей, що зібрався во ім'я спільної мети, в одну тісну сім'ю. До того артистичні лаври, що завдяки провові талановитого і рідкого диригента, Остапа Нижанківського, рясно вкривали наші голови, справили, що цей місяць, чи півтора, що тривала наша мандрівка, зостався у кожного з нас в пам'яті, як найкраща хвилина нашого життя і вкінці на розставанні ми працювали зі сльозами. Ми їздили з курорта в курорт і давали концерти. Після концертів були танці.

Швидка зміна місць, сила вражень, дорожні пригоди, зустрічі, хвилеві знайомства, вітання, артистичні успіхи, підняли темп нашого життя до гарячкового. Всі концерти наші проходили з великим успіхом. Польська публіка не жаліла оплесків і не ховала свого захоплення. Пригадую, на концерті у Криницькі був якийсь італійський співак — гастрольор, що теж захопився нашими піснями. Він покривавши грим оплесків гукав нам що духу: „molto, molto bene!“ В перервах, підхо-

дили до нас, дякуючи, одиниці з публіки і питали: „Gdzie panowie uczyli się śpiewać?“ На те, хтось з наших співаків відповів згорда: „Nigdzie!“ і закінчив цитатою з Шіллера: „Wir singen, wie der Vogel singt, der in den Zweigen wohnt“.

Ясно, що ця мандрівка проходила у нас дуже весело. Навіть у залізничному вагоні не сміло бути нудьги. На те склалися в нас так звані, з московська: „увеселительний комітет“, що мав дбати, щоб не було скучно.

Перш усього, комітет склав свою оркестру, що складалася з що-найпримітивніших струментів. Ця оркестра мала реклямувати нас у дорозі й додавати пишноти усім величким моментам нашої мандрівки у вагоні.

Перший голос вела сопілка, що грав у неї наш диригент покійний Остап Нижанківський. Гармонійний супровід і мистецьку оркестровку творили: гребінка, дитяча губна гармоніка, вігран, дитяча суремка, паяц з двома тарілочками, свистик і все, чого хто зміг у дорозі доскочити, не гребуючи й покришкою.

На станціях, коли потяг ставав, оркестра наша затинала марша, чи пісню яку, і все живе, що було на пероні, бігло до нашого вагона, подивитись та послухати того працюючого майбутнього всевладного сьогодні джез-бенду. Коли минала станція, комітет оповіщав новий номер програми. Заповідалося „Парляментарні дебати“. Хто небудь вилазив на лаву і починав, з видом парламентариста, говорити на якусь злободенну тему. Завданням його було говорити, з поважною міною народного трибуна, як можна більші абсурди. Після нього просив голосу опонент і з самою парламентарною міною, ще більшими абсурдами збивав тези свого попередника. Звичайно, говорили такі дурниці, що весь вагон лясало від реготу. Розуміється, що промовці напружували мозок до поту, бо цікаво говорити дурниці не так то легко, як здається профанам. Для того потрібний довгий парламентарний стаж. За це й збирали гучні оплески від захоплених слухачів.

Потім ішов вокальний номер.

Виходив сольо-квартет. У руках ноти. Починають співати Першу строфу співали коректно. Другу починали делікатно фальшивити, то недотягати, то перетягати, але з можливістю найсерйознішим виглядом і тяжким апломбом, з пихою і самопевністю. З горла виходить тонкий фальш, а обличчя співаків нілі від мистецької насолоди. Звичайно, фальшивити треба було дуже обережно і тонко, щоб зберегти гармонію, що викликало тим комічніший ефект. Цей номер художньо тривалий і за нього бралися найкращі й наймузикальніші співаки. Ясно, що весь час у вагоні стояв регіт гомеричний.

Так розважалася братія наша в дорозі.

Северин Паньківський

ЗЕЛЕНКО

ЛЮБКА

Ще з того часу, мабуть, як я зачитувався в Лондоновім „Заклику крові“, у мене симпатія до собак. Згодом вона переродилась у своєрідну собакоманію; не знаю коли це сталося. Чи тоді, як мій улюблений Парт згинув як зайва жертва цивілізації? (Такий собі кундель був середнього росту, з заводяцьки підкрученим хвостом, авто його переїхало). Та ні, щойно тепер я собі це усвідомив: це датується відтоді, як я побачив у цирку білого подивугідного фокстрієра, що чудово вмів цілу табличку множення! Не гадайте, що це якесь шахрайство, — я сам йому питання ставив. Відома річ: не легко навіть людині навчитись часом, скільки є, нпр., 7×8, коли в тебе ще й багато всіляких інших великих турбот; буває, що й „орел“ чомусь „не хоче летіти“, хоч ти йому вже стільки разів штукував то вкорочував хвоста, і гачка до вудки не знаєш де дістати, а ось — Славко щодня над річку ходить рибу ловити... Ну, але у собак турбот не буває.

І тому ідучи щодня на завод, зацікавився я собакою, що вистоювала біля входу до сусіднього військового шпиталю. Срібносивий вовчур, з великими розумними очима, гострими вухами та з свіжим шрамом на хребті. Як тільки надїде санітарне авто, насторошує вуха, потім з висуненим вперед носом підбігає до ношів і хвилину вітрить раненого. Опісля, похнюпившись, ще старанніше підгортає під себе пухкий важкий хвіст і поволі, меланхолійно повертається на своє тепле ще місце, на розі великої витирачки. І, що ще дивніше, ніхто при цім не ганить його, не відганяє. Ніхто взагалі, до неї не говорить, і я ще ніколи не бачив, щоб хтось гладив її. Завжди сторожка на своїй позиції.

Якось, користаючи з того, що з учорашнього обіду за-

лишилося багато костей, — я рішив познайомитися з собакою; завинув кістки в папір, сховав у кишеню й пішов.

Сиділа, як звичайно, на своїй витирачці і задумано вдивлялася в глибину вулиці.

Щойно тепер я спостеріг у себе хвилювання, мов перший візитом у достойного шефа, боячись, що мене не схочуть вислухати до кінця чи не добре зрозуміють. Я відклав свою місію на пообіддя.

Перепаленим, жовтим промінням освічувало сонце будинки, як ми вийшли з заводу. Я глибоко відітхнув і вдоволено встромив руки в кишені (за це колись лаяли мене мого). Намацав кістки, що за них був призабув. Мимомовно усміхнувся і приспішив крок.

— Пропуск? — запитав вартовий.

— Я так тільки, до собаки. До лікарні не йду й розклавши папір, покликав: — Мсс, мсс, на, на!.. — Але собака здавалось, не чула. Гранатові зіниці гляділи крізь мене пронижливо в простір.

— Хе, хе, чоловіче, не такі речі приносили — не приносила. А підійдіть попробуйте погладити... — з відтінком якоїсь гордості в голосі, з іронічною усмішкою недокінчив во-

До кого — як до кого, до дівчат — не дуже, але до собак я мав дотепер щастя, тож з рішучістю приступив, дивлячись псові в вічі й простягнув руку, щоб погладити, і — думайте — пес не загарчав, як зробив би це не один добродушний і не поласився. Відвернув тільки свою величезну голову вбік і немов питав мене непривітним зором: чого бі треба? Іди собі, куди пустився йти.

Я зрозумів. Я мав куди йти! Сховав відкиненого гостинця й віддалився.

Але на другий раз я мимохіть зупинився знов. Собака відчула мій зір і глянула на мене. Але ні, ні. Не так, як тепер. Зі здивуванням пізнала мене, нервово поправила

едню лапу для того мабуть, щоб потім знов повернути очі
ди, звідкілля все з-за рогу появляються сірі авта з велики-
Шани червоними хрестами на білих кругах, все з новими...
Потім я робив ще декілька спроб заприятитися але
авжди безуспішно.
Якось, як з першим тільки подихом весни городник на-
джував на кльомбах розцвілі братки, на город за дротяну
тку, оброслу диким виноградом, вийшли реконвалесценти.
ними був і вартовий. Побачивши мене він усміхнувся й пі-
шов:

— Так, так, мій пане, — почав, — ви не перші. Скільки
уже з нас хотіло заприятитися з нею, і — нікому не по-
стало. Їсти навіть приймає тільки від одного раненого.
Правда, розказував мені про неї дещо цей ранений фінлян-
ець зі служби праці, але це, як самі побачите, дає дуже не-
виправдане висновок.

Стояли вони минулої зими десь в Карелії. Залізничний
іст ставили. У віддалі їх тільки двох було: Оляф і Ерік. На-
ерзалися нераз за цілий день, бувало, ноги задубіють, тож
одісно всім при повороті до табору. Зокрема в Еріка най-
селіша міна. До любки, мовляв піде. Справді, зараз таки
сля повороту він покрутиться біля кухні, напхає чимсь ки-
ені й зникає на часок кудись. Спочатку дивувались това-
ші, згодом, однак, звикли й до цього.

Алярмовий свисток! Дещо схвильовані (це вперше, від-
оли служать справжній, мабуть, алярм) юнаки запинали на
гу гудзики, поправляли ладівниці. Цей гвинтівку на плече
ере, інший смішно підскакує в напівузутому черевіку, який
ме тепер чомусь „ані руш не хоче піти“. Через нецілих
тора хвилини відділ був готовий до маршу.

Кілька коротких наказів впорядку і голосно над площею
онеслися слова: — В терені появилася значна група парти-
нів. Минулої ночі висадили міст 11 км. на північ від села М.
рупа ця ховається в недалекому лісі. Її треба негайно зни-
ити. Команді місцевих відділів — видати необхідні розпо-
дження.

Усім пригадалася вчорашня детонація. А той міст! Йо-
ж перед кількома тижнями ледве закінчив їхній таки
дділ!

Гаятись не було чого. Знов кілька коротких наказів і —
таборі залишилась тільки невелика група залоги.

Всі йшли гордо випрямлені, по-святковому, передні не-
омітно почали „підтягати крок“. Уперше їм доручено во-
цьку справу, а не як досі сокири, пили й лопати. Сьогодні
они ділом докажуть... Що ще ніхто докладно не знав. Все ж
рік відчував, що це буде щось велике.

Коли відділ зникав рівними трійками за скрутом, з опу-
лої придорожньої хатини вискочила зі скавулінням соба-
а, пустилася нам на здогін і врешті добігши до Еріка, по-
ала з гавканням скакати на нього. Це перешкоджала йому
ти і він почервонівши трохи з пересердя чи сорому, нахи-
вся до неї, та тихо сказав: — Тс, Любко. Треба! — якийсь
ес не вгамовувалась, згодом, однак, погодилася з тим, що
еба, й побігла рівно, біля 17-літнього хлопця.

Після годинного маршу відділ зупинився. Відпочивав. Тут
ринулись з невеликим військовим відділом та з групою по-
ції. Команданти відійшли набік і ще щось кілька хвилин на-
джувались над розкритим мапником. Потім ті відійшли
юнаки осталися знову самі. Дехто репетував гвинтівку, інший
ервово гриз якогось забутого в бічний кишені сухарика.

Точно в 9-й рушили далі. Наказано робити якнайменше
ласу. На горі ввійшли в сосновий ліс. Просуваючись серед
стого підшиття Ерікова підгрупа держалась напругу на пів-
ній захід. Було тихо, і серед цієї тиші люто сичав мороз
д вояцькими черевіками; час від часу на хлопців несподі-
но спадала пригорща снігу з порушеної невидомою біл-
ю чи може, — риссю гілляки. Скрипіли замерзлі дерева
пригадувалось, як минулої зими веселою компанією ганя-
сь на лещатах там, у спокійній Фінляндії. Коли б тут лещат-
А то западаються у сніг по самий пояс. Ідуть навпростець.
оріжку завіяло й так ішли навмання, довіряючи примхли-
му безардові. Лиш вряди-годи відходив або приходив хтось,
хо, у білій плахті, мов дух, за повідомленнями, з наказами.

Раптом Любка, що не покидала Еріка ні на кілька кро-
е, побігла яких 16 метрів у бік під одну сосну й дивлячися
ору, почала страшний лямент. Майже рівночасно посипа-
сь постріли з машинового кріса. Хлопці, як на команду
ити кинулись на землю, підповзли до недалекого пустого
копу й почали відстрілюватися. Але тут з-за горба почали
сто падати мінометні стрільна. Ставало щораз гарячіше.
льний вогонь польової гарматки, яку мав зі собою відділ,
співпрацював з підгрупою, примусив ворога дещо при-
хнути. Оляф заспокоїв своїм машиновим пістолетом того
м на дереві, хлопці закидали горбок ручними гранатами
асі побігли в атаку. Ворог відступав поволи, систематично;

часто щойно підкурений одиноким вогнеметом покидав свої
добре розбудовані землянки.

Довго ще довелося ганятися по густому ліску за пороз-
кидуваними, захованими бандами та зводити з ними місцеві,
з правила дуже завзяті, бої. Щойно на другий день, десь бі-
ля полудня, затихли останні стріли. Ранені, вбиті та ще щось
20 захоплених ворогів — ось наслідки першого бойового
хрищення юнаків. Щойно при збірці завважено брак Еріка.

Довготривалі розшуки не вінчалися ніяким успіхом. Вже
почало смеркатись, як Фрік один зі служби праці, бушував
в околиці найгустіших землянок, зачув тихе скавуління пса.
Подались туди втрюх.

На густо закиданім грудками глини снігу лежала з обдер-
тим боком — Любка. В сутінку зефірами світили її очі,
а з закривавленої морди вирвалось одне — одиноке ледве-
чутне гавкання у сторону, де глибоко в запалій від роз-
риву гранати землянці хтось ворухнувся, увесь прикритий
землею Ерік! Без зайвої балачки зробили з двох дрючків
та плаща ноші, поклали на них важко пораненого і два воя-
ки понесли його. Оляф залишився ще хвилину, щоб вкоро-
тити мук Любці... Поволі намірився пістолетом між два ве-
ликі, забагрені кров'ю гранати. Рука дрижала і Оляф не міг
натиснути язичка тим пальцем, яким ще недавно вкоротив
не одне людське життя. Нарешті, обманюючи сам себе, —
стрілив мимо. Любка здригнулася, заплющила очі й затихла
в безрусі, нежива?

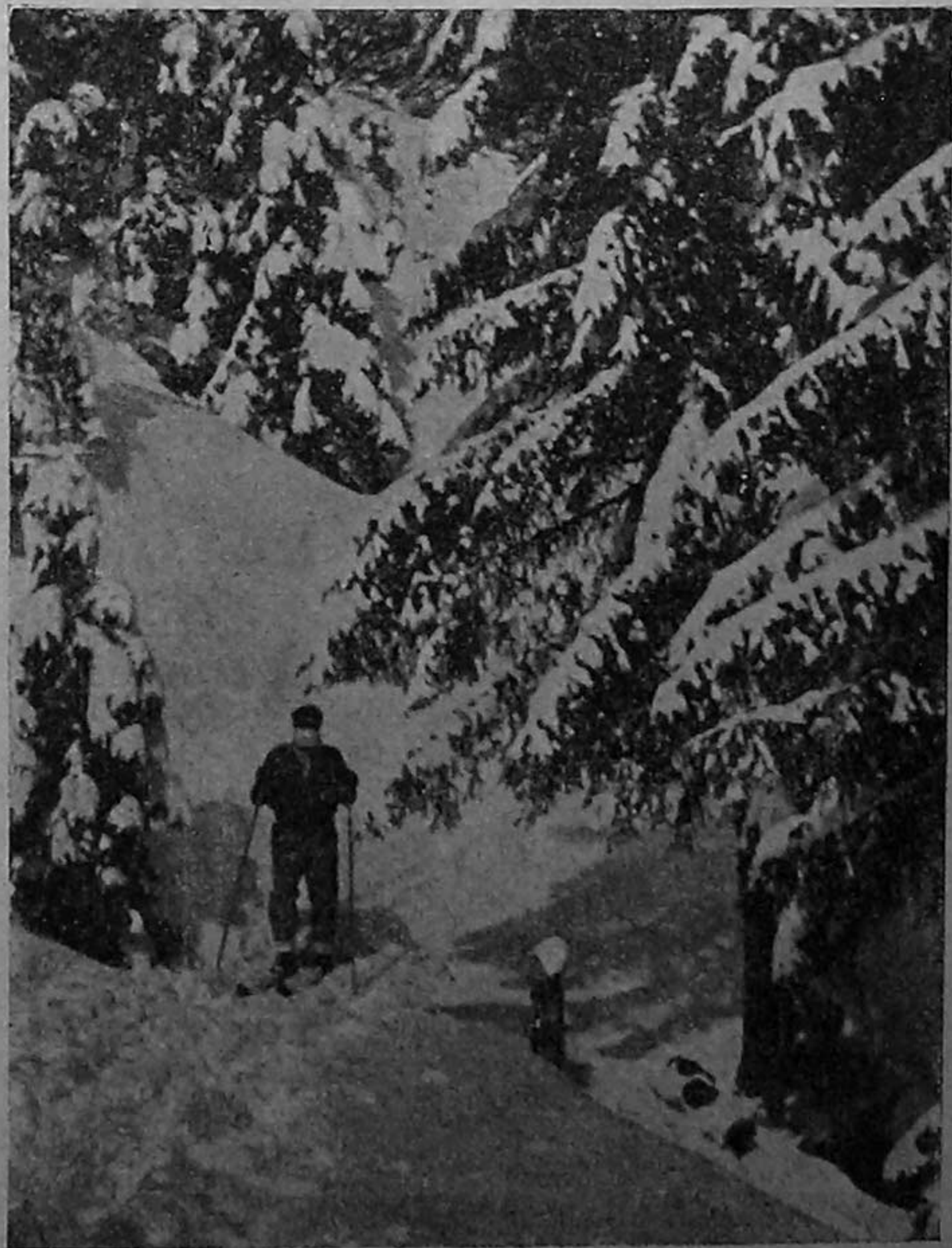
Адже на лобі нема ніякісінького сліду; а втім, він був
певний — стрілив мимо. Оглянувся — товариші вже зникали
за деревами. Він став навколішки і... смішно сказати, почав
робити собаці штучне дихання. Спочатку це йшло дуже важ-
ко; за кожним рухом з її рани повільними хвилями сплива-
ла на видоптаний сніг пурпурова кров і тоненьким струмоч-
ком спливалася в долинку, де темним амарантом чорніла не-
величка калужа крові, мабуть Еріка. Через деякий час Люб-
ка тихо захарчала й майже непомітно почала знову віддиха-
ти. Хлопець поспішно витягнув з торби бандаж і обвинув ра-
ну. Потім взяв делікатно собаку на руки й подався вслід за
товаришами, що їх дорога час від часу була позначена кра-
плями крові.

Раптом об ліс лукаво вдарив самотній стріл. В боці щось
різко заболіло, захитались сосни і — Оляф втратив при-
томність.

Потім уже в лікарні розказували йому, що Любку взяли
теж. Не знала бідна, що її Еріка похоронено ще там, при
дорозі.

Далі оповідання раненому якось не клеїлось. Я й не роз-
питував ні про що, — докінчив вояк.

Ми довго ще стояли один проти одного й дивились у зе-
лень дикого винограду, туди, далеко, де біля напіврозвале-
ної, опустілої, придорожньої хати, невеликий березовий
хрест жде на Любку, щоб роз'яснити їй таємницю.

В. Паньків

На зимовій мандрівці.

С Н І Г

Попробуйте колись, шановні Читачі, поставити в більшому товаристві людей питання — що це таке сніг?

Спершу кожний скаже Вам: „Смішне питання, адже кожна дитина в нас знає, що це таке сніг!“ Але коли Ваші товариші хвилинку подумують, то самі будуть здивовані великою кількістю різних дефініцій та відповідей на це „смішне“ питання. Можу Вас запевнити, що досить довгої дискусії треба буде, поки хтось подасть Вам задовільну відповідь.

Перша відповідь напевно буде: „замерзла вода“. — Неправда, бо лід це теж замерзла вода, — але кожний признає, що поміж снігом і льодом є велика різниця.

Хтось другий, подумавши хвилинку, скаже: „замерзла вода, що падає з неба“. Знову невпаад, бо ж град це теж замерзла вода, що падає з неба.

Наступна ще обережніша відповідь: „замерзла вода, що взимі падає з неба“ — теж не буде правильна, бо ж т. зв. льодовий дощ, популярно між лещетарями називаний „крупки“ — відповідає вповні наведеній дефініції, — а проте це не сніг.

Сніг — це, докладно кажучи, стійкий опад, що повстає в температурі нижче зера, у формі гексагональних (шестикутних) кристаликів. Скажете: добре — але як повстає? От в тому й заковика, що так зовсім докладно того теперішня наука ще не знає. Знаємо певно, що сніг це не є замерзла вода, себто не повстає він з води у пливкому стані.

Сніг — це замерзла водна пара, себто при творенні снігу маємо безпосередній перехід з газової форми води у форму стійку. Але при тому переході є ще одна заковика.

Знаємо зі школи, що як хочемо з якогось розчину, от хоч би з розчину кухонної соли, викристалізувати кристалики соли, то мусимо мати в тому розчині якесь кристалізаційне ядро. Можуть це бути стіни чи дно посудини, що в ній маємо розчин, може це бути волосок чи нитка, завішені в розчині, чи щонебудь інше.

Такого кристалізаційного ядра потребує і водна пара, щоб викристалізувати в формі снігу. Кристалізаційним ядром для снігу є дрібненькі порошоківки звичайного нашого земного порошку. На них осідає водна пара та в температурі нижче зера кристалізує.

Бо треба нам знати, що вода, як багато інших хемічних тіл, при переході у ціпкий стан намагається творити точно окреслені кристали, у формі шестигранних стовпців. Ми того в щоденному житті не завважуємо, бо вода „замерзає“ у великій масі, так що поодинокі кристалики не мають доволі місця, щоб витворитися, тільки зливаються з сусідніми в одну, як це з латинська зветься „аморфну“ масу. Але якби хтось завдав собі труда та вирубав плиту з льоду, що ви-

творився на ставі чи озері, де вода не пливе, тільки стоїть нерухомо, — то на долішній, зверненій до води, поверхні тієї плити побачив би менше або більше гарно витворені шестигранні стовпці.

Не знаю, чи Вам відомо, шановні Читачі, що відколи справу снігу докладніше досліджують, себто більше ніж від 50 років, не вдалося ще знайти двох ідентично таких самих сніжинок. Хоч всі вони побудовані на підставі шестипромієної зорі, проте кожна сніжинка різниться якоюсь дрібницею в своїй будові від інших.

Діється це тому, що кожна сніжинка складається з кількох чи кільканадцятьох поодиноких кристаликів, які, падаючи „з неба“, получилися з собою.

Тому, хоч величина поодинокого снігового кристалика вагається між 3—5 міліметрами, а вага в межах 1/200 грама, — можуть вони разом творити сніжинки величини кількох сантиметрів. Найбільша досі заобсервована сніжинка мала промір 12 см.

ЧИ ЗНАЄТЕ, ЩО...

Не знаю, чи хто з Вас це читав, що з початком 1941 року молодий уродженець Турингії Руді Герінг — виконав такий спортивний вчинок, який видається зовсім неправдоподібним. Він скочив на лещатах 118 метрів. Розуміється, це, хоча й неофіційний, проте, без сумніву, рекорд світовий. А коли ви понишпорите в давніх часописах або лещатарських книжках то знайдете там перший європейський рекорд з лещатарського скоку. Цілих шість метрів — це не абиякий рекорд! Було це в 1893 році в австрійській гірській місцевості на перших лещатарських змаганнях. Тоді саме поважився норвезький спортсмен Самсон показати перші лещатарські скоки. Скільки зробили з купи гною, а глядачі не могли вийти з дива, як відважний лещатар скочив аж шість метрів! А як далеко зайшли в скоці наші лещатарі? Здається, куди ближче їм до рекорду з 1893-го року, як з 1941!

В 1895 році відбулися у Шварцвальді перші жіночі лещатарські змагання. Розуміється, змагунки були одягнені в довгі по кістки спідниці та корсетки, траса їхнього бігу ішла по рівному, а помагали собі лише одним високим кійком.

Перші лещатарі стрічалися на кожному кроці з перешкодами чи пак із

заборонами. І не лише вороги спорту дивилися кривим оком на лещатарів, але — подумайте! — правильник лещатарського клубу в Мюнхені суворо заборонив своїм членам їздити на лещатах у гори. Вам видається це неправдоподібним, але наприкінці минулого століття вважали, що лещата взагалі не надаються до їзди в горах, а лише в плоскому терені.

Коли лещатарський спорт щойно кричав із пеленок, найбільшою проблемою було добре смарування дощок. Ви ж добре знаєте, як це приємно, коли вам під в'язаннями цілі гори наліпленого снігу і зовсім не можете посувати дошками. Але цього не буває, коли Ви знаєте, якогось смару ужити. Проте, тривало добрих декілька літ, поки зроблено відповідну мікстуру. Перші лещатарі, придумуючи все можливе, відкрили, що сіль топить сніг, а товщ вигладжує лещата. І так зачали смарувати дошки солоними оселедцями і шкірою з солонини. Подумайте, як це було практично: ішли Ви у довгу мандрівку і мали в наплечнику оселедці та солонину — треба було — смарували лещата, а як голод дошкулював, мали що їсти!

З теперішніх смарів маємо куди менше пожитку.

У перших лещатарських змаганнях у Німеччині 1900 р. брали також участь норвежці. Розуміється, їх висліди були

куди кращі від німецьких. Коли норвезький першун досягнув мети у трьох годинах, панове судді сиділи собі преспокійно в поблизькому шинку, попивали пиво та навіть не сподівалися, що хтось та швидко може приїхати. Можете уявити собі загальне збентеження! Але норвежець знав, що зробити. Він хутко повернувся, поїхав добрий шмат дороги назад, а тоді щойно вернувся під оплески захопленої публіки (що встигла вже той час зібратися) та в присутності вдалих суддів урочисто переїхав мету.

ВСЕ НАЙКРАЩЕ,
потрібне до

ПРАННЯ,
МИТТЯ І
ЧИЩЕННЯ
МИЛО, МИЛЬЦЯ, ПОРОШКИ

також
першоякісні
КОСМЕТИКИ
до щоденного вжитку
тільки у фірмі:

ПЕТРО ШУДРАК
ЛЬВІВ — вул. ГАЛИЦЬКА 11

На Лещатах стрімголов

Мені так здається, шановні Читачі, пак шановні Лещатарі, що Ви не любите падати. Я певний, що Ви збиваєтеся зі снігу ще швидше ніж як падали, обтріпаете себе і вдаєте, що нічого й не було. Може якраз товариші завважили!

Ви горді, що на мандрівці ні разу не лежали в снігу? Мені цим не заімпонувало, моїх упадків я навіть не можу порахувати стільки їх було у перших роках мого лещатарства. А й тепер, я, старий магун, не раз і не два лечу стрімголов зрадливий, а проте гарний білий пух. Так воно є, що на лещатах годі наперед знати все, що наступить, і яку несподіванку принесе вам найближчий закрут. В цьому нерві пригоди є чи не найбільша краса лещатарського спорту.

Пригадую одні змагання. Вони досі чітко записані у моїй пам'яті, немов це було вчора.

Була мряка і в мене погані настрої. Проте до змагань треба було ставати, любовна амбіція цього вимагала.

„На старт — готові“ — і я рушаю. Голові безустанно стукоче — швидше, швидше. Підходжу вгору, з'їжджаю, знову підходжу, отут треба скрутити ноги направо до короковки, там мусить бути знову з'їзд. Але опам'ятовуюся завчасно, невидна сила пориває мене в погір'я, а земля зникає мені з-під ніг. Аж тут зади моїх дощок погрузають з цілою силою в снігу і не пускають далі, а тіло ще крутиться. Це все триває малу хвилину, потім чую кр-ах — спокій. Лечу в снігу й думаю, що, властиво, нога мусить бути зломана. Збираю всі сили, відношуся, роблю декілька невдалих поспівів і падаю знову, як пострілений звір, у м'який сніг. Біля мене проїжджає один суперників. Немає в нього навіть часу держатися, він же ж також хоче стати першунюм. А моє першунство?

Знову проїжджає біля мене змагун, разом — це приятель. Він здалеку кричить:

— Що з тобою, чи треба тобі поспівів?

„Ах, нічого, — відповідаю — здається, зломана нога, але біжи далі, шкода часу“.

Він вагається, як має поступити, але амбіція змагуна перемагає, і вже його нема.

Сумно дивлюся йому вслід, щасливий; в нього дві здорові ноги. Півтретя години лежав я при 20 ступенях морозу — як вкінці стягнули мене в долину. Нотребало було вложити в гіпс, але по чотирьох місяцях я вже був майже здоровий. Коли перший раз знову став на дощках, трохи боявся, чи не забракне мені дві ноги, але ні, почувався так, немов учоскинув лещата.

Хоча нога зовсім здорова не була, вибрався на Великодні свята у гори.

Вгору йшли добре, сонце пригрівало і рясний піт скроплював обличчя. Вже було полудне, як ми позагорталися точніше і рушили вниз. Їхали у відступах, щоб не переганяти один одного на вузькій дорозі. Саме мигнули мені останні дерева і я вїхав з великою швидкістю у зруб. Один закрут, другий, вітер спирав віддих. Мигнула думка — тут треба перехилитися направо, цей пеньок надто близько від моєї ноги. Несподіваний закрут, бумс, сильний удар. Ах, вже знову моя нога, — це остання думка. Чому я заплющив очі, не знаю, може не хотів бачити, що зі мною станеться.

Пробую рушити ногами, одна в снігу, отже все добре, але друга ув'язана немов у шині. Обережно розплющую очі. Що за чудасія? Моя нога просто сидить у пні, ніяк ворухнути. Виявляється, що я з цілим розгоном вїхав у пень, який, на щастя, всередині зовсім спорохнілий. От і дошка разом з ногою пробили його наскрізь і застрягли всередині.

Товариші вернулися вгору, неспокійні за мене, і визволили. Треба було розколоти цілий пень, щоб освободити ногу. Подумайте, вона була зовсім неушкоджена, лише закручений перед полозки коліхався сумно. От бачите, все скінчилося щасливо. Боюся, щоб Ви під впливом мого оповідання не набрали страху перед їздою на лещатах. Мовляв — радить їздити дуже відважно, падати — а це кінчається невідклично зломанням ноги. Саме в цьому й річ, щоб ви мене не зрозуміли кепсько. Треба їздити відважно, але не карколомно, і ніколи не вимагайте від себе більше, як умієте. Надмірна обережність не дає вам ніякої приємності з лещатарської мандрівки, а коли їздите стрімголов, може все вам притрапитися якась неприємна історія. (Розуміється, не мусите зараз же зламати ногу, це трапляється також людям, що ніколи не мали на ногах лещат і взагалі ніякого відношення до спорту). Просто, Вам доконче треба віднайти золоту середину між страхом і очайдушністю. До речі, є два роди падання на лещатах. Перший — несподіваний, що його не мо-

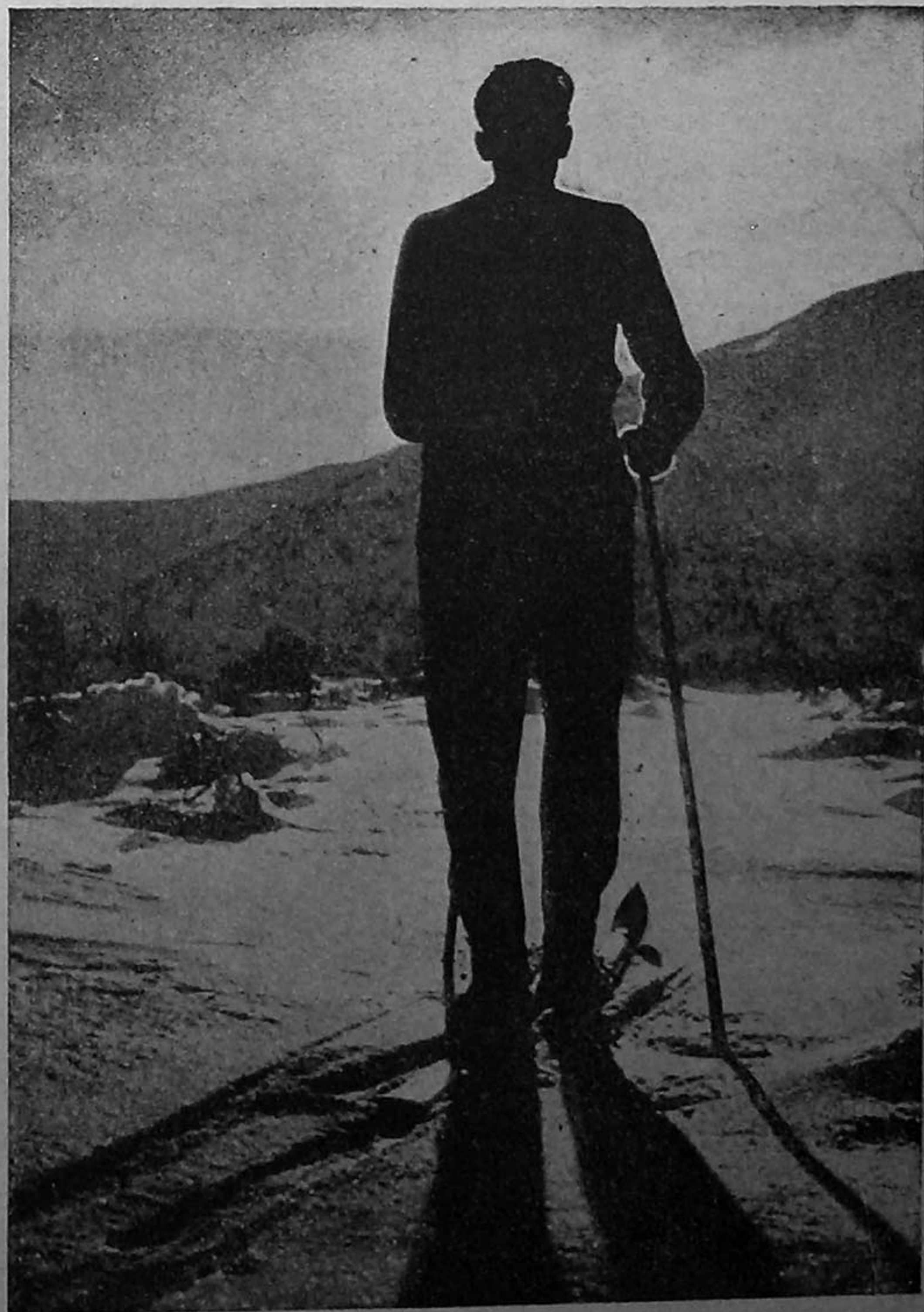
же передбачити навіть найкращий лещатар, а другий — це такий, що його можна уникнути, а трапляється лише тоді, коли ви хочете забагато „показати“. Моя рада: уникайте лише цих перших упадків, другі залиште краще для інших, а то притрапить Вам така пригода, як мені.

Розкажу вам, але в таємниці — не подавайте цього далі, бо мені ще сьогодні, коли пишу, на саму згадку дивно гаряче стає.

Це було тоді коли я закохався безнадійно у дівчині, що була одною з краших лещатарок і взагалі лепською дівчиною. Ми вибралися одного разу (я довго благав її про це) лише вдвох на мандрівку. Можете уявити собі, скільки замків на льоду будував я з цього приводу. На моє нещастя, вночі сильний вітер замінив на полі сніг. А мені захотілося саме на одному відкритому з'їзді заімпонувати своїй товаришці сляльомом.

Один, другий, третій закрут, прекрасно; при четвертому щось мене придержує, трачу рівновагу й лечу стрімголов у сніг. Коли б то в сніг, але тут і заковика, що це була просто купа гною, лише легенько притрушена снігом. Чи можете собі уявити, який був мій вигляд? Лице, біла „вітрівка“, руки, штани, а запах! Він переслідував мене цілий тиждень! Але найгірше з усього було те, що моя дівчина заходила сміхом, аж рясні сльози плили по її рожевому личку. Вірте мені, з того часу я їду куди обережніше.

А тут вам накінець ще одна приятельська порада. Старайтеся при паданні ніколи не тратити голови. Ваші м'язи дужіють завжди в напрузі, навіть коли падаєте, і не забувайте ніколи, що в вас на ногах дві довгі дошки а вони, коли стратите панування над ними, потягнуть вас, куди захочуть.

ДЕЩО ПРО СВІТЛЕННЯ

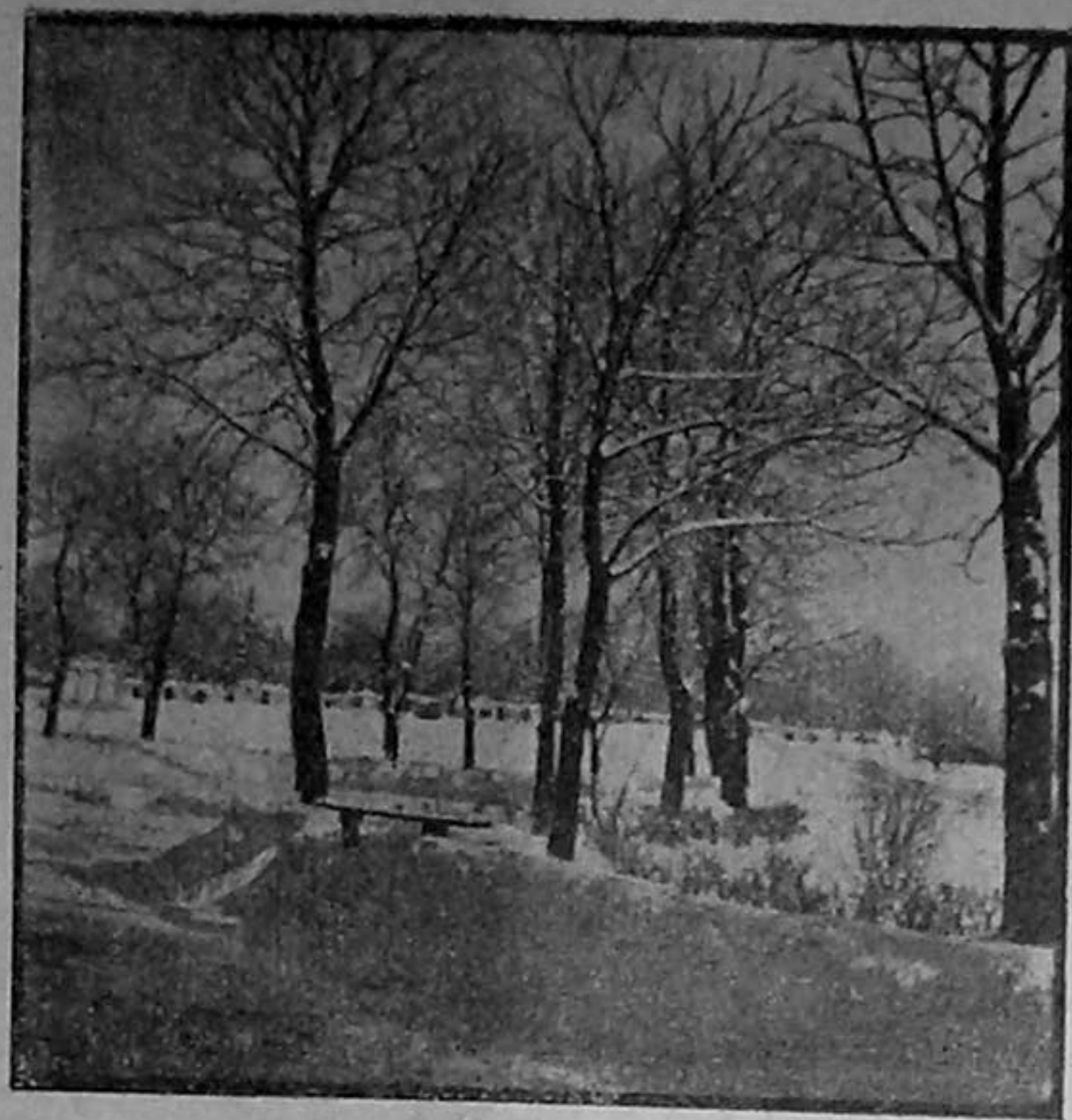
Містимо допис п. С. Струця і думаємо цим започаткувати фотокуток у „Дорозі“. Радо містимемо теж кращі знімки наших читачів. Редакція.

Сьогодні вже й найбільші вороги фотокамери мусять погодитися з думкою загалу, що світлення — це одна з ділянок образотворчого мистецтва. Про це маємо нагоду переконатися на кожному кроці. Ось, наприклад, фільмові тижневики, крім своєї пропагандивно-документарної акції, дають глядачеві низку гарних краєвидів, а передусім змальовують життя в його дійсному вигляді. У практичному житті фотографія також необхідна, її потребує для своєї праці: інженер, лікар, біолог, археолог, етнограф, географ, журналіст, стратег, краєзнавець і інші. Також сама фотопраця дає багато задоволення й радощів. Попробуйте самі, а побачите, як радітимете, коли при виявленні побачите образ, що дедалі виразніше зарисовується.

На жаль, український загал до останніх літ ставився до світлення байдуже, як до речі зайвої, маловажної. В інших народів є окремі часописи, що займаються фотопроблемами. Унас тільки кілька видавництв молоді займалося цією важною справою. Тепер саме направмо свою помилку, помістимо в наших журналах і часописах фахові статті з ділянки фотографії. В нашій журналі повинні ми створити фотокуток, в якому б можна було поміщувати й обговорювати праці молодих фотоаматорів. В нас ще немає ширшого, поважного опрацьованого підручника фотографії; а варто б про це подумати.

Теми до нашої праці слід підбирати з мистецького боку найкращі, а також з етнографічної точки погляду вартісні (старі церкви, характеристичні краєвиди, ношу даної околиці тощо). Думаємо, що цього літа буде проголошений фотокурс, який дасть змогу позмагатися на цьому полі.

Саме слово „фотографія“ — грецьке (фос, родовий: фотос, — світло, графайн — писати), в перекладі на українську мову дасть слово „світлопис“. Історія фотокамери не дуже то давня. Фотографія має тепер понад сто літ. Правда, вже й перед тим роблено спроби, одначе

справжню світліну з допомогою фотокамери одержав француз Ніепс в 1829 р. і цей процес оголосив у Франц. Акад. Наук під назвою „дагеротипія“. Дагеротипи були на йодованих платівках зі срібла, а були викликувані парою ртуті. До поліпшення фотографії причинилися вчені, як: Гершель і Тальбот. В 1847 р. Ніепс де Сен-Віктор увів скляні платівки, покриті альбуміком і срібловим йодидом. В 1871 р. англієць Мадокс почав уживати броміду срібла, емульсіованого в желатині. У нас фотографія прийнялася наприкінці ХІХ ст. Щойно в 1930 р. у Львові засновано „Українське Фотографічне Товариство“ (УФОТО), що видавало до 1939 р. журнал „Світло й Тінь“ і через нього ширило фотоосвіту серед широких кругів громадянства.

Варто б перейняти гарну й шляхетну ідею „УФОТО“ та зорганізувати українських світлиців у своїй власній асоціації.

ЩО ЧИТАЄМО?

Коли ми давнішими літами на наших мандрівках по поліських водах, шляхом Бугу, Мухавця, Каналу й Піни недалеко за Пинськом досягали Прип'яті, — дальшу путь замикав нам кордон. Тільки думками ми плили далі: Прип'яттю в Дніпро і вниз Дніпром через пороги в Черне море.

Шляхом тих наших молодечих мрій мандрує Юрко у Стешенковій книжечці „Як Юрко подорожував на Дніпрові пороги“.

Стешенко: „Як Юрко подорожував на Дніпрові пороги“ Українське Видавництво Краків-Львів, 1942, стор. 104.

Юрків човен поре воду спокійної Прип'яті, скаче по бурхливому Дніпрі. Чудові береги, Дніпрові кручі, цвітучі села, Вічне Місто — Золотоверхий, потім промислові осередки, оселі й люди зустрічаються по дорозі. Юрків дядько всюди провідником, багато цікавого оповідає, пояснює, показує. А на тлі краєвиду Придніпров'я снується за мандрівниками пригода: потоплення човна, буря на Дніпрі, зустріч та товаришування із бездомним юнаком і напад річних лиходіїв та навіть стріли. Усе те сплетено в цікаве оповідання, легко написане гарною мовою. Герой оповідання Юрко пристрасно переживає красу рідної природи, що розгортається йому назустріч, відчуває велич історії, що позначила славними слідами Дніпровий шлях, подивляється розмах техніки й промислу і дрижить пригодою подорожі. А за собою пориває він і читає у свою гарну мандрівку.

М. К.

ПІСНЯ ЛІТУНА

Зникає вже з-під стін земля
Зникають люди, хати, села...
Співає пісеньку веселу
Мотор мого літака.

Я оглядатися не хочу.
Вперед! Угору, в далечинь!
Внизу гармати десь грохочуть,
А тут — нема нових стремлінь.

На крилах блиски сонця грають,
Мороз висріблює металь.
З дороги хмари утікають.
Жене мене нестримний шал!

Ось бачу я: передімною,
Мов хижі птиці з-поза хмар,
Ворожі літаки юрбою
Готовлять нам новий удар.

І враз, як сокіл, налітаю
Згори на хижу цю юрбу,
Вогнистим пострілом ламаю
Тому крило, цьому керму.

А там за мною — другий, третій...
Вже виривають з-поза хмар
Товариші боєвих летів, —
Несуть на ворога удар.

Срібляться ось у сонці крила,
Мотор співає пісню-гнів:
Що ми готові, що в нас сила,
Щоб ворог нас лякати не смів.

ГЕРАСЬ СОКОЛЕНКО

ГИМН МОЛОДИХ ПОЕТІВ

Ми поети з далеких провінцій
Над знаменами сонце несем.
В наших грудях любови по вінця
І по вінця бадьорих пісень.

Що нам Бальмонт, і що нам Тичина?
Ми не ніжні, — ми буйні, лихі.
Перед нами в диму батьківщина
І покриті імлою шляхи.

Перед нами непройдена вічність
І повалені в прірву мости.
Ми закохані в гори величні,
Над якими лиш бурям цвісти.

Ми закохані в музику грізну
Маршів бою і в громи пісень.
Наша юність палка й огнебризна
Над знаменами сонце несе.

Е. КІТ

ЛЬВІВ, Вінерштрассе 74

(Городецька) тел. 261-21

Великий вибір:

I. ГАЛЯНТЕРІЙНИХ ТОВАРІВ:

краватки, шалики, хусточки,
гребінці, щіточки, апарати до
гоління, дзеркала, лямпочки,
штучна біжутерія і т. п.

II. КОСМЕТИЧНИХ ТА ПАРФУМЕРІЙНИХ ВИРОБІВ

засоби до прання і миття,
щітки, паста до взуття і чищення,
термоси, батареї і т. п.
креми, пудри, кольонські води,
парфуми й інш. косметика

III. ТОВАРІВ ДОМАШНЬОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ВЖИТКУ.

НАШОГО ЖИТТЯ

НАШ ШЕДРИЙ ВЕЧІР 1943

Яскраво палахкотить дерево у сті-
мому коминку ясної світлиці дому при
рковій вулиці ч. 10. В кутку жеврі-
різнобарвні лямпочки ялинки. Схо-
ся молоді й старі, щоб з'єднатися
столів Щедрого Вечора в одну сім'ю.
увають тут про вигідну гостинну об-
овку: коминок такий схожий на ва-
а товариство, що виповнює залю, —
ті поклонники чару негасимих табо-
их вогнів.

О. Др. Г. Костельник скроплює їду
меною водою.

Серед дружньої гутірки засідають
традиційної трапези два львівські Ку-
Передових ВСУМ, жіночий та чо-
чий. При головному столі займають
ця: заступник Провідника УЦК др.
Паньківський, голова Комітету на
ів-місто, др. Л. Голінатий, о. др. Г.
тельник, проф. Сев. Левицький, та
ова Виховної Комісії УЦК проф. др.
Тисовський. Під звуки колядок, що
співає на місці зложений хор, почи-
ється цей перший товариський вечір.
риває його керівник Відділу Опіки
Молоддю УЦК інж. Р. Олесницький,
згадує при нагоді про високу вар-
і стійкість наших здобутків.

В черги виголошує довгу доповідь
др. Г. Костельник. Дуже подрібно
лядає усі питання світогляду новіт-
людини, її ставлення до релігії, на-
пное причини безупинних катаклізмів
ства. Вкінці висловлює свої вимоги
ового покоління.

Далі промовляв проф. С. Левицький,
ликуючи молодь до шановання на-
традиції і виповнення завдань, які
сна історична хвиля ставить перед
їнську молодь.

У відповідь на це бадьоро вириваєть-
усіх уст лунке „Гей, пластуни, гей,
ки!“

У просторій світлиці запанував на-
й якогось таборного свята. Дзвенять
еремінку пісні Сокола, Остодору,
мача. Час до часу відгукнеться й су-
ід фортепіяна; тоді співають стрі-
ких або „душевно-медових“ пісень.
Курінний інж. Ст. Курилович дякує
ям за участь у нашому Щедрому Ве-
й заповідає, що побачимося на та-
дружніх вечірках частіше.

Знову лунають веселі мелодії, чергу-
ся з мінорними й кінчаються старень-
..Ніч вже йде..“

Стара й нова зміна збирається не-
о додому. Вказівка годинника поваж-
наближається до поліційної 9-ої го-
и.

Цікаво нам знати, як налаштується
риське життя інших куренів ВСУМ
раю. Тут хочу лиш одне зауважити:
таких сходах прикро відчувається
к організованого хору. Невже ж не
на скласти постійну „шістнадцятку“,
була б готова до всяких імпрез?

Ю.мт.

ПРОГУЛЯНКА ДО ЛАВРОВА

Ви цікаві, як ми її влаштували. Тре-
ба Вам знати, що самбірський ВСУМ
не спить навіть тепер, коли можна брак
діяльності виправдати гострою зимою.
Прогулянку zorganizував ВСУМ самбір-
ських середніх шкіл в днях 24-го і 25-го
грудня. Вибралися ми в числі 22 осіб
о шостій годині ранку. За містом зробили
збірку, започаткували мандрівку святоч-
ним звітом та відспіванням „Гей, юнаки“.
Погода погана, густа мряка закрила все
білосірим серпанком, дрібний дощ звог-
шує одіжку та наплечники — все тяжіє.
Під ногами густе галицьке болото. По-
льовими дорогами йти дуже важко. Вкін-
ці задержуємося на відпочинок та обід
у Старій Ропі. Відвідуємо місцевого свя-
щенника і рушаємо в дальшу дорогу. Хо-
ча ніяк не сприяє погода, не тратимо гу-
мору, а наші ноги згідним маршовим кро-
ком ідуть все вперед. Тут приготували
нам вечерю дівчата-члени ВСУМ-у в Ста-
рому Самборі, а потім зійшлися ще всі
на спільні сходи. По томливій мандрів-
ці в несприятливих умовах спали ми
всі знаменито. Вранці вітає нас сонце
і прегарна зимова погода. Сонце не опу-
скає нас теж у цілій дорозі на княжу
гору Льва, а ми, користаючи з його при-
хильности, фотографуємо, скільки вдасть-
ся.

Прямуємо на Лаврів. Тут жде нас
гостинне прийняття в мурах монастиря.
По обіді прослухали з великим зацікав-
ленням доповідь о. Ігумена про історію
Лаврова, а передусім про князя Льва.
Але хоча хотілося б ще не одну цікаву
історію послухати — час вертатись назад.
З першими сутінками в Старому Самбо-
рі. Тут же й кінчається найважча ча-
стинка мандрівки. Останній її етап до
Самбора відбуваємо темною нічю у ве-
ликому вантажному авті.

День пізніше відбули ми ліквідаційні
сходи. Хоча терен був важкий, а по-
года першого дня була несприятлива,
проте всі учасники мандрівки здорові,
дарма що потомлені. У висліді мандрівки
ми вирішили вибрати князя Льва патро-
ном свого куреня.

Учасник

ЗНАЄТЕ ПРО ЗИМОВІ ТАБОРИ?

Мороз добирається до костей, а з
кожним віддыхом викидається цілу хмару
пари. Коли б швидше ще тих декілька
кроків на Семінарійну 18. „Добрийдень,
але ж бо мороз, мороз сьогодні здоро-
венний“ — вітаємося у Відділі Молоді.
Тут приймають Вас теплом добре огрі-
тої кімнати і, як звичайно, невдаваною
сердечністю.

„Що у Вас нового у Відділі? — пи-
таємо — Хіба при такому холоді нічого
цікавого не діється?“

Вас засипують окликами святого обу-
рення: „Як же ж, а про табори не зна-
єте?“ І тут спадає вам на голову ціла
буря закидів: що, мовляв, редакція „До-
роги“ не цікавиться якслід працею Від-

ділу Молоді, що приходить хтось раз
на два місяці і хоче в кількох словах
довідатися про все і т. д. і т. д.

Збентежено просите голосу, але три-
ває декілька хвилин, аж вас допуска-
ють до слова. Виправдуватися нема по-
що, як хочете сьогодні ще почути де-
що цікавого, треба бути смиренним і при-
знаватися до вини. Отже довідується,
що Відділ організує тепер аж 4 зимові
відпочинкові табори. Один з них в Кри-
ниці, вже саме почався. Другий з чер-
ги відбудеться в Косові у днях 25 лю-
того і матиме характер відпочинкового
табору для лещатарів — членів спорто-
вих клубів і тіловиховних товариств з ці-
лого Г. Г. Далі плянують ще два табори:
один у Коломиї, а другий у Пасічній,
коло Станиславова.

„А як буде з прохарчуванням і при-
міщенням підчас гострої зими?“ — пи-
таєте ще наприкінці.

„Ця справа стоїть дуже добре. Все
запевнене, навіть паливо, а що охочих
є багато, то маємо надію, що табори
вдадуться гарно. Заїдїть у лютому, то
будете знати точніше, як було — кажуть
на прощання.

ЯК ОБЛАДНАЄМО СОБІ ДОМІВКУ

Започаткування праці в гуртках
ВСУМ припало на зимову пору. Мо-
же, це й добре, бо буде час наладати
собі внутрішнє життя, набрати дисциплі-
ни, зжитися, а влітку... От не робім пля-
нів, побачимо. Берімся до роботи, щоб
не прогайнувати зими. Зачнемо від до-
мівки, бо хоча найкращою домівкою для
молоді є природа але й кімнату можна
обладнати так, щоб жив там наш дух,
щоб ми відчували охоту зайти до неї та
щоб це було місце, де забудемо про всі
буденні турботи й прикrostі. А втім, кож-
на спільнота, хоч би і найменша, має своє
приміщення, — то чому ми маємо зріка-
тися свого?

Яка це буде праця? Зараз довіда-
єтеся. Передусім треба вирішити, де ви
улаштуєте домівку — в школі, чи в бур-
сі. Потім виберіть собі домівкаря, а він
хай вже подбає, щоб змити кімнату, за-
темнити вікна, придбати паливо. Найкра-
ще, щоб усі при цьому помагали. Тим
причинитися до обладнання домівки, а
при цьому — чому не спробувати, яка
це праця — миття або рубання дров?
Опісля порадьтеся, як і чим заповнити
домівку. Бачите, тут ви уже в другій
точці служби праці першої проби юнака:
„Власноручною роботою причинитися до
обладнання домівки в куренях“. Тут ро-
боти чимало: стягнути меблі, відчистити
їх, вичистити домівку, зробити вішалку на
плащі, полицю на дрібні предмети і т. д.

Обстановка домівки мусить бути ви-
гідна та привітна. Кілька столиків, роз-
кинутих відповідно по кімнаті, на вікнах
цвіти, а на столах часописи, журнали для
молоді та цікаві гри: шахи, доміно, стук-
пук тощо.

І. Х.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Вп. авторів просимо надсилати лише речі, які не були ніде друковані.

В січневому числі „Дороги“ вкралися у вірші Герася Соколенка „Доба“ сліду-ючі похибки: у другій стрічці „Західний“ має бути „залізний“ в третій стрічці „бла-кититься“ — має бути „блакитня“, в де-сятій стрічці „мчить“ — має бути „мчать“.

С. М. — „Сяхо“ піде в наступному числі. Пишіть ще.

М. Пшенюрський — Хоробрів: — Від-повідь на Вашого листа маєте саме в лют-невому числі „Дороги“. Започатковуємо фотокуток, в наступному числі помістимо вже фахові поради. Надсилайте Ваші за-уваги, а передусім гарні знімки, які радо міститимемо.

Микола Катамай — Станиславів: — Вірші до друку не надаються. Пробуйте, може, писати прозою.

М. Ф.: — Ваш віршик про зиму і „дошки“ видрукувати не можемо, зате ми дуже радо містимо описи чи репортажі з таборового життя. Отже ждемо.

О. Б. — Вороненко: — Широ дякуємо за листа, він дуже цікавий. Не забувайте про нас.

Г. — Буриніч: — Ваших віршів, на жаль, не можемо назвати поезією. Ради-мо спрямувати Ваші сили та заінтересу-вання в іншому напрямі.

М. Кравець — Львів — Просимо зайти до нашої редакції.

А. Кобрин — Дрогобич: За поба-жання щиро дякуємо. Ваш вірш до друку ще не надається, але працюйте далі.

С. Струць — Холм: — За допис дякуємо — іде. Присилайте Ваші фото-графічні спроби. Хочемо містити кращі

знімки роботи наших читачів, організуємо фотографічний конку-рент. Павлюк Б. — Старі Кути, С. — Бад Герсфельд, Мельник Коломия, В. Зорівна, Семенюк П. — нів, Орлів І. — Славсько, Я. Зовен Р. Думин, Уграк М. — Коломия, Дмитрович — Волоща. Вірші до не надаються.

ЗАПРОШЕННЯ ДО ПЕРЕДПЛАТИ

часописів і журналів „УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА“ на 1943 р.

- „Краківські Вісті“ — щоден-ник, міс. передплата . . . 6 зл.
- „Краківські Вісті“ — тижне-вик, піврічна передплата . . . 7 „
- „Вечірня Година“ — місяч-ник, піврічна передплата 18 „
- „Наші Дні“ — місячник, пів-річна передплата . . . 4 „
- „Дорога“ — міс. півр. пер. 4 „
- „Малі Друзі“ — міс., півр. 4 „

Передплату висилайте переказами на адр.: „Українське Видавництво“
Краків — Львів
Львів, Унгарнштрассе 21.

„ВЕЧІРНЯ ГОДИНА“

Новий щомісячник для українських родин видання

„УКРАЇНСЬКОГО ВИДАВНИЦТВА“

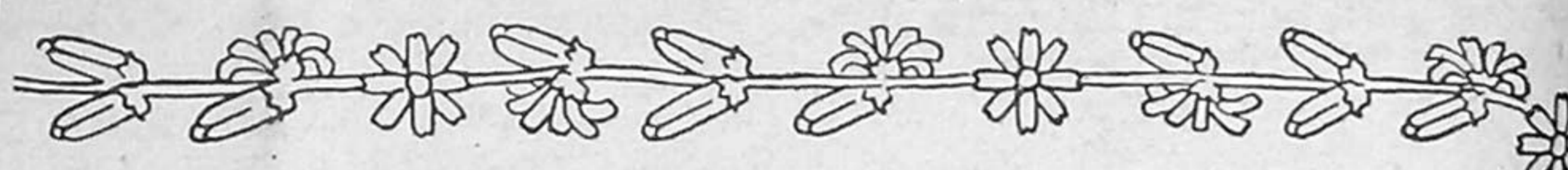
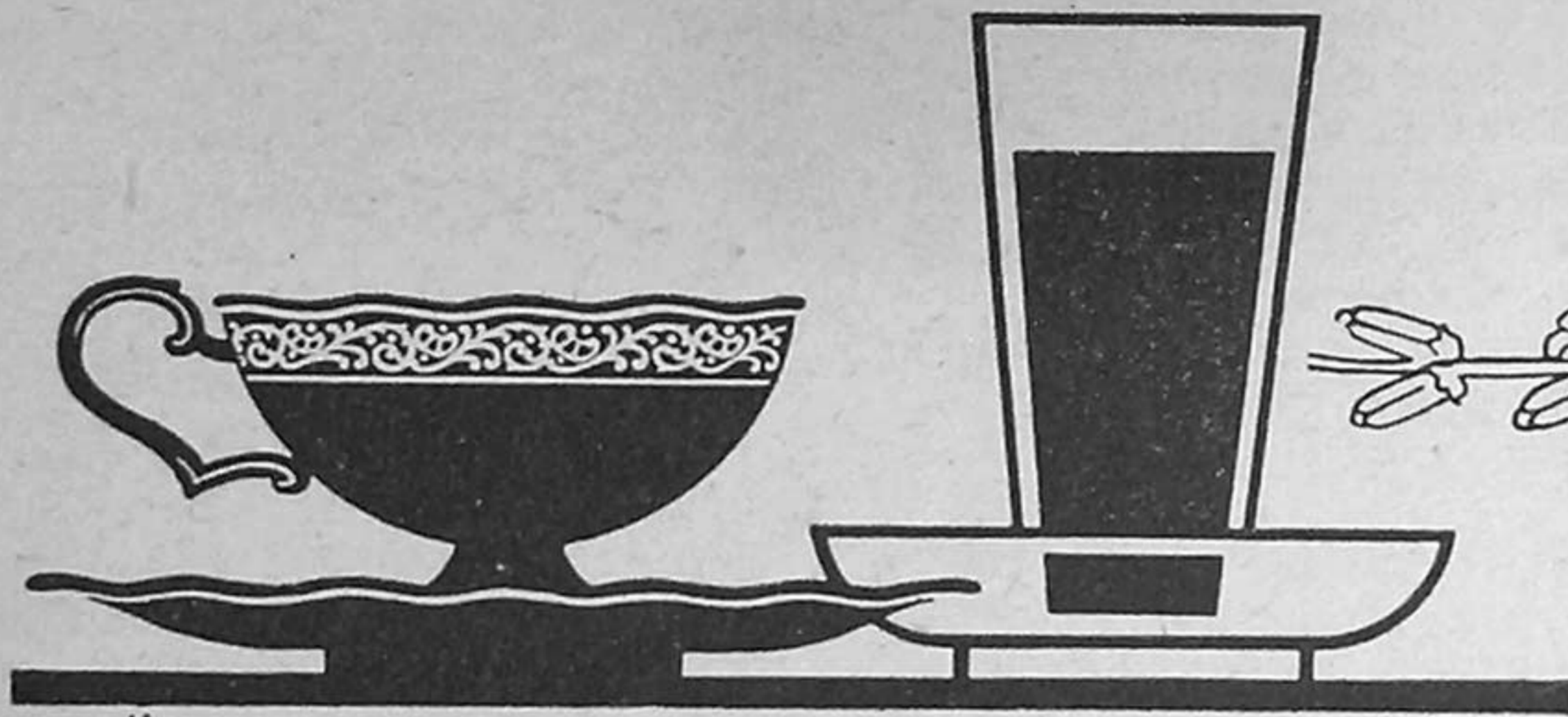
Краків Львів
Райхсштр. 34 — Унгарнштрассе

64 ст. вел. формату 210×260 мм містить нові повісті й оповідан-ня українських авторів

Число за січень . . . 3 зл.
Піврічна передплата . . . 18 „

Надсилайте передплату

Домагайтеся „Вечірньої Години“ у всіх книгарнях

Скло чи порцеляна?

Спорили смакуни, чи кава краща з філіжанки чи склянки... спо-рили чи смачніша з осадом, чи переціджена... Але по досвіді чотирьох поколінь немає сумніву, що до кави з повним смаком, кольором і ароматом потрібна домішка з „Млинком“.

Хто сьогодні купує пачку з млинком і написом Доска Франк, той переконавшись, скаже: — є в ній те, що було завжди: доб-рий, правдивий

Франск

